ما تەمینی و تاسەباری گشتی بۆ مرۆڤایەتی ڕادەگەێنم ... نیگار نادر

بۆ گشت هاوژیانانی خۆشەویست لەسەر ئەو زەویە

من وەک دانیشتوویەکی سەر ئەو زەویە، لەناخمڕا زۆر زۆر بە ئازارو تاسەبارم بە مەرگی کتوپڕی نزیکەی نۆ هەزار مرۆڤی بێتاوان لەو جیهانە نائاسایشەدا.

چ هێدمەگرتنێکە کە چرکە بە چرکە دەبینین و دەبیستین باهۆزێکی ڤایرۆسی گشتگیر هەڵیکردوەو بەکۆمەڵ ئەو مرۆڤە جوانانە وەکو گەڵای دەرخت بەردەداتەوە ، تێکرا هەموو دانیشتوانی جیهانی گەڕاندۆتەوە ناو ماڵەکانیان و سیستەمی ئابووری پەکخستووە و ئاسایشی تەندروستی خستۆتە تەنگژیەکی قوڵەوە .

مرۆڤایەتی لەسەرەتای پێخستنە ناو نائاسایشی و هەڵاسازیەکی گەورەدایە ، یەکەم نیشانەشی بە سەرههڵدانی ئەو ڤایرۆسە توقێنەرە دەستپێدەکات، کە دەکرێ بڵێین بیرکردنەوەی سڕکردوە، وایکردوە مرۆڤ دەستی نەڕواتە هیچ کارێک و بەبێ جوڵە دەستبکێشێتەوە لە تەواوی ئامانج و هیوایەکانی، تەنها ئەوەندەی مرۆڤ لەدەستی بێت ، ئۆمیدکرنە بۆ دۆزینەوەی ڤاکسینێکێ خێرا ، نزا خوێندنە بۆ ڕاوەستانی ئەو ڕووحڕێزانە لەدەستدەرچووە.

دەمەوێ لێرەوە هەر تاسەباریم نا ، بەڵکو ترسێکی گشتی ڕابگەێنم ،کە پێویستە لەژیانی داهاتووی سەر ئەو زەمینەدا چاوەڕێ بکەین ،حەتمەن ڕووبەڕوشیان دەبینەوە، ئەو ترسانەش بریتین لە بێهێزی و بێدەسەڵاتی زیاتری مرۆڤ و جێگیرەوەی بە ڕۆبۆتەکان، لە دەستەوەستانی زانستی ڕاستەقینە، شێواندنی ژینگە، زاڵبوونی سەروەری ئینفۆتەکنەلۆژیستەکان ، تێکشکانی بەها مرۆییەکان،سەرههڵدانی جەنگە بایۆلۆژیەکان،خەرەندە بەرینە چینایەتیەکان، لە قەیران هاویشتنی تەندروستی مرۆڤەکان، کۆیلەبوونی * ئۆلگۆریتمی هۆشی دەستکردە ، هتد..

لێرەبەدوا ئێمە دەبێت ئازایەتی ڕاگەیاندنی نائومێدی و ترسەکانمان، هەبێت، چونکە ئەو سەردەمە لەخۆڕا نەکراوەتە سەردەمی خواردنی خێرا ، بەناوبانگبوونی خێرا، دەوڵەمەندبوونی خێرا ، پێکگەیشتنی خێرا ، بەڵکو دەبێت چاوەڕێی مەرگی خێراشی تێدا بکەین ، کە کۆرۆنا جۆرێکە لەو مەرگە خێرایە، ئەو مەرگەی کە هەموو

مرۆڤایەتی سە کردوە لە چاوەڕوان نەکردنی دا.
.
بە خەم و پێنووسەکەمەوە سەری تاسەباری دادەنوینێن بۆ قوربانیە بەخەسار رۆیشتوەکانی ئەو باهۆزە شوومە، بە هەموو مرۆڤایەتی، بە کەسوکاری دەبەژانیان، بە بیرمەندان و نووسەرانی راستەقینە.
هەروەها هەڤیدارم ئەو باهۆزی ڤایرۆسە، کارەساتەکە نەکاتە مەرگەکی سەرتاسەری گشتگیرتر ، ناچارمان نەکات بۆ دەستکێشانەوەو دەکێشانەوە لە ژیانی داهاتوومان. لە دەیشم را سەلامەتی بۆ هەموو هاوژیانەکانی سەر ئەو زەویە دەخوازم و ئومێدەکەم لەو جیهانە نائاسایشەدا ، لە ئایندەدا بتوانین ژیانەکی کەمەک ئارامتر بەسەربەرین.

.* ئولگەریتمی هەشی دەستکرد: گەگڵ ، ئەمازۆن، فەیسبووک.

Negar nadir
٢٠٢٠\٣\١٩\

کۆرۆنا وئەرکی پاراستنی زەوی … بەهزاد ئەحمەد

لەماڵەکانتان بمێننەوە، دەرگاکان داخەن، پەنجەرەکان داپۆشن، پشوو درێژبن.
یەکتری لە باوەش مەکەن، یەکتر ماچ مەکەن، تەوقە مەکەن، با مەودای نێوانتان لە پێنج مەتر کەمتر نەبێت.
دەست مەدەن لە لووت و چاو و گوێ و دەمتان، گەر شوێنەکتان خورا، مەیخورێنن ،دەستمەدەن لە دار و دیوار و تەختە و ئاسن… ئەقرە بگرن، پشوودرێژبن.
خۆتان لە ناو ماڵەکانتاندا دیل بکەن، پێداویستی و خۆراک ئەوەندەی ئەیتوانن کۆیکەنەوە، بخۆن و بخەون و لەناو جێگاکانتان بمێننەوە.

ئەمانە ئەو دەڵانەن ئەم ڕۆژانە گوێمان لێی دەبێت، ناوەڕۆکی هەموو ئەم ڕێنومایانەی زانستە پزیشکییەکان لەسەردەمی بڵاو بوونەوەی ڤایرۆسی کۆرۆنادا توانا ی زانستە پزیشکییەکان دیاری ئەکەن بۆ

رزگارکردنی مر□ق ل□ بەڵایەک کە کۆئەندامی هەناسە ی مر□ق ئ□کات بەئامانج.
ئەگەرچی ئەم رێنومایيانە تا ئێستا تەنها رێکارێکن کە مر□ق بتوانێت بۆ رووبەرووب□ونەوەی ئەم بەڵای□ رەچاویان بکات، بەڵام هێشتا ئەمە مانای ئەوە نییە کە پرسیارە سەرەکییەکانمان وەلانەین لە کاتێکدا کەجێهێشتنی ئەم پرسیاران□ بوون بە هۆی ئەم قەیرانەی مرۆڤی ئەم سەردەمە ترسناکترین دۆخی تیا بەرێبکات.

ئەمرۆ دوای ئەوەی مرۆڤ پێیوابوو زەوی ئاوەدان کردوەتەوە و شار و وڵاتەکانی لێک نزیک کردوەتەوە وئامراز و ئامێرەکانی داهێناون بۆ کارئاسانی و دوونیای کردووە بە گوندێکی بچووک، دوای ئەو هەموو شانازییەی مرۆڤ بەوەی کە هەر بە زەوییەوە ناوەستێ و ماڵەکان ئەباتە سەر ئەستێرەکانی تر و هەوڵ ئەدات دۆزینەوە لە گەردوندا بکات و نەبینراوییەکانی بخاتە ژێر تەلەسکۆپ و دیوە شاراوەکانی هەڵماڵێت، دوای هەموو ئەم شانازییانە ئەبینین شارەکان چۆڵ ئەکرێن و رێگای نێوان وڵاتەکان ئەبەسترێن و مەودا بۆ دووری مرۆڤەکان لە یەکتر دیاری ئەکرێن، دوای شەڕە گەورە و جیهانییەکانی مرۆڤ بەرامبەر بە مرۆڤ، جارێکیتر کۆلانەکان چۆڵ ئەکرێن و ماڵەکان ئەبن بە زیندان و حەشارگە و شارەکان چۆڵ و بێ گیان ئەکەون.

ئەمە وا ئەکات بپرسین:

ئایا ڤایرۆسێک ئاوا ولە ماوەیەکی کەمدا شکست بەو هەموو شانازییەی مرۆڤ ئەهێنێت؟
ئایا بەرهەمی چەندەها ساڵەی مرۆڤ کە لە زانست و تەکنۆلۆجیادا خۆی ئەنوێنێت، بەو ماوە کەمە هەرەسئەهێنێت ؟
جگە لەو رێنومایيانە و جگە لە هیوایەک بۆ دروستکردنی ڤاکسینێک، زانست هیچ وەڵامێکی هەیە بۆ ئەمدۆخە؟
ئەوەی ئێستا ئەگوزەرێت دۆخێکە سروشت بەرهەمهێنەریەتی یان مرۆڤ؟
زانست چی رۆڵێکی نەرێنی لە بەرهەمهێنان یان بڵاوکردنەوەی ئەم پەتایەدا هەیە ؟

ئەوە روونە کە تا ئێستا جیهان جگە لە زانستە پزیشکییەکان هیچ ئامرازێکی تری بەدەستەوە نییە بۆرووبەرووبوونەوە هەر نەخۆشییە ک یان پەتا و ڤایرۆسێ ک کە رووی تێئەکات، بەڵام دوای بانگەشەی مرۆڤ بۆ گشت ئەو پێشکەوتنە زانستی و تەکنۆلۆجییانە و یەکەم دەرکەوتەی دەستەوەستانی مرۆڤ بۆ روبەروب□ونەوەی وەها دۆخێک ، پرسیاریک سەره□ئ□دات کە ئایا سەردەمی تێپەڕاندنی زانستە پزیشکییەکان

نەهاتووە؟ ئەم پرسیارە هە ر بەو□ ند ش□وە ناوەستێت بەڵکوو تا ئەو شوێنە ئەڕوات کە ئایا ئەمە سەردەمی تێپەڕاندنی زانستە یان پاراستنی ؟

کێشەی زانست چییە ؟

دۆزینەوەکان و پەردەهەڵماڵین لەسەر نەزانراوییەکانی گەردوون وسروشت و زیندەوەران، وەک بەشەدەرکییەکان و ناسینی مر□ق ب□ هەردوو لایەنە بەرجەستەیی و نا بەرجەستەییەکەیەوە، وەک بەشە ناوەکییەکان، تا ئێستا لە ئامانجە سەرەکییەکانی زانستن، لە ناویانیشدا زانستە پزیشکییەکانی تایبەت بە مر□ق و ئاژەڵ و ناسینیان ولێپرسراو لە چارەسەری نەخۆشی یان هەر کێشەیەک لە بەرکەوتن بە تەنێک یان شتێکەو ە کە د□ بێتە هۆی تێکچوونی سیستەمی کارکردنی لەشی ئەو زیندەوەرە.

تا ئەمڕۆ مر□ق هیچ هۆکارێکی راستەقینەی تر شک نابات پەنای بۆ ببات لە کاتی رووبەروبوونەوەی هەر تێکچوونێ کە لە بونیاتی ناوەکییدا جگە لەزانستە پزیشکییەکان، بەڵام ئەمە ش ئەوە ناگەێنێت کە زانستی پزیشکی وەڵامدەرەوەی تەواو بێت و رووبەڕووی قەیران نەبێتەوە.

دوای دۆزینەوەی ڤایرۆسەکان و دەستەوەستانی پزیشکەکان لە بەرامبەر هەندێک لەم ڤایرۆسانەدا و بەتایبەتتر دوای سەرهەڵدانی کۆرۆنا و بانگەشەی سیستەمەکان بۆ ناردنەوەی مر□ق ب□ ماڵەوە، چیتر زەنگێکی ترسناک دێتە گوێمان و ئیتر کاتی پرسیارکردنی مرۆڤە لە کەموکورییەکانی زانست، ئەم پرسیارانەش کاتێک بەهایان ئەبێت پرسیاری فەلسەفی بن، چونکە زانست خۆی بەرهەمێکی فەلسەفەیە (وەک ییکارت ئەڵێ) وهەمیشە فەلسەفە لێپرسراو و ئاراستەکەریەتی، بە جۆرێک رەهاکردنی زانست لەهەر دۆخێکدا شیمانەی سەرهەڵدانی قەیرانی گەورەی وەک ئەم قەیرانەن کە ئەمڕۆ مر□ق و ئامرازە زانستییەکانی تێکەوتوون.

لەدەرەوەی فەلسەفە هەموو جۆرە رەخنەکردن و تانەدانێک لە زانست، لە جۆری تانە ئاین ی و بەهانە ووەهمی بانگەشەکراو، ئەبێت قەدەغە بکرێت و رێگەنەدرێت ئەوانە شکستەکانی خۆیان بخەنە پاڵ کەماسییەکانی زانست.

هەرچی کێشەی زانستە تەنها فەلسەفە بڕیاردەریەتی، دابڕانی زانست لە فەلسەفە دەرچوونیەتی لەو ئامانجەی بۆی هاتوو□تەدی و ئاراستەگرتنیەتی بەرەو شێوازێکی مەترسیدار، شێوازێکی بێ پرسیار و بێ شیکار،جۆشداماو ل□ بەردەم ئاستەنگییەکان و بگرە لە هەندێ دۆخدا خود بە خود بەرهەمهێنەری ئاستەنگ.

ئەوەش ئەو دۆخەیە کە ئەمڕۆ ت□ی□دا ین، ئەو زانستەی بەرەو ئەستێرەکانی تر بەڕێدەکردین، ئەمڕۆ رێنومایی لەماڵ مانەوەمان ئەکات.

ئەوەی زانستی لە زادەیەکی پڕ لە جوڵە و پرس یای لە چییەتیەوە گۆڕی بۆ کۆتەڵەدارێکی بێ رەگ(دیکارت) وپرسیارەکانیشی گۆڕی بە پرسیار لە چۆنێتی(هایدگەر)، ئەوەی سەرزەمینی لە نشینگەیەکی دامەزراو و سەوزەوە گۆڕی بۆ کارگەی گەورە گەورە و دوکەڵ و مرۆڤی خستەسەر کەڵکەڵەی تێر نەبوون و زەوی دایەدەست کۆمەڵێک سەرمایەداری چاوبرسی و ئەوانی تری دامەزراند وەک کرێکار، ئەوە هەمان ئەو زانستەبوو کە پشتی کردبووە پرسیارەکان و هەمیشە وەڵامەکانی ناو خودی پرسیارەکانا زیندەبەچاڵ ئەکرد.
ئەمانەی خوارەوە نمونەی هەندێک وەڵامی زانستی سەردەمن بۆ زیندەبەچاڵ کردنی هەندێ پرسیار:

- شەمندەفەر چییە؟ بۆ پێوستمانە / وەڵامی زانست: هۆکارێکە بۆ ئاسانکاری گواستنەوە، پێویستمانە بۆزوو گەشتن لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر. پرسیار داخرا.
- فڕۆکە چییە؟ بۆ چیمانە / هەمان وەڵام بۆ بڕینی مەودای دوورتر. پرسیار داخرا.

بەم جۆرە کشان لە دووچەرخە و ئۆتۆمبیلەوە دەست پێدەکەن تا دەگاتە موشەک و دوور هاوێژەکان،هەمیشە بەدواداچوونی پرسیار بە پرسیار جێگەیەکی نییە لە زانستی هاوچەرخدا، مانەوەی زانستیهاوچەرخ لەم دۆخەدا مر□ق ل□ بەرهەمهێنەرێکی ئامانجدارەوە لە ناو ئەرکی فەلسەفیدا ئەگۆڕێت ب □ بەرهەمهێنەرێکی ب ێ ئامانج لە ناو کایە زانستییەکەیدا، بەم جۆرەش بەرهەمهێنان لەپێناو بەرهەمهێناندائەبێتە ئەرکی لە پێشینەی زانست و بوونی مر□ق ل□سەرزەوی ئەبەسترێتەوە بە خاوەندارێتی کردنی بۆ بەرهەم هاتووە بێ ئامانجەکانی، نەک هەر ئەوەندە بەڵکو خودی زانست ئەبێتە مۆتەکەیەکی گەورە بۆفەلسەفە و خاڵێک بۆ کۆتایی فەلسەفە دادەنێت (هایدگەر) و هەموو چەمک و بەدیهێنراوەکانی فەلسەفەش ئەگۆڕێت بۆ دەستەواژە ی بێ مانا، ئەم دۆخە سەردەمی کۆتایی مانایە.

سەردەمی کۆتایی مانا

مر□ق ل□ سەرەتای دەرکەوتنیەوە لە سەر زەوی هەموو هەوڵێکی بۆ مانا بەخشین بووە بە شتەکان، لەسەرەتاییترین ماناوە تا گەشتن بە فەلسەفە، دواتر فەلسەفەش ئەچێتە دۆخی چەقبەستنەوە، دۆخی نادیاری

وپەی نەبردن بە وەهام تا لەدایک بوونی زانستە سروشتییەکان و بەدوایدا زانستە مرۆییەکان، ئیتر زانست ئەبێتە ڕکابەری گەورە و بەڵێنی گەورە خۆیان ئەخزێننە نێو تەحەدییەکانیەوە، تا کار ئەگاتە ئەوەی زانست وەک یەکەیەکی لێکدابڕاو لە فەلسەفە خۆی نمایش بکات، ئەمە چۆن؟

وەک پێشتر ئەرکی فەلسەفەمان باس کرد لە پرسیار لە چییەتی، هەروەک وتمان زانستی هاوچەرخ دورکەوتنەوەیە لە چییەتی شتەکان و کشان بە ئاراستەی چۆنیەتی شتەکاندا، یان قەتیسمان لە بینیندا ونەناردنی وێنە لە بینینەوە بۆ شیکاری و بارنەکردنی بە گومان لە چییەتی چۆنایەتییەکان. (گەڕانەوە بۆ چییتیوە نایەتی لای مارتن هایدگەر)

هەموو ئەمانە هەشتا بە تەواوی زانستیان نەئەکرد بە کایەیەک لە دەرەوەی فەلسەفە، ئەگەر بهاتایەو خۆی بارگاوی نەکردایە لە هەندێک لووتبەرزی و بەڵێنی گەورە گەورە، وەک دابینکردنی خۆشگوزەرانی ودۆزینەوە و هەڵماڵینی نهێنییەکانی ناوەوە و دەرەوەی مرۆڤ و بچوک کردنەوەی مەودای نێوان مرۆڤەکان، ئەم بەڵێنانە و داهێنراوە زانستییەکانی تری وەک هۆکارەکانی پەیوەندی و گواستنەوە و دۆزینەوەی ئەنتەرنێتو گەشەسەندنی بیرکاری و بەرنامەسازی و کۆمپیوتەر، مۆبایلی زیرەک و ئەوانی تر، هەموو ئەمانە مرۆڤیان مەست کرد و هەستی خۆبەهەشت زانییان برد تا ئەوپەڕی، هەروەک چۆنیش سەرقاڵییان بەبەکارهێنانەوە دایبڕاندن لە گومانی "بە بەکارهێنان؟".

زانست بە ئەم کارەی پێویستی بە پیاچوونەوە بوو بە چەمکەکانی ناو فەلسەفەدا، بەوەی مانادان بەکار و بەرهەمی مرۆڤی لەئاستێکی بەرزەوە دابەزاند بۆ ئاستی شتە دووبارە و ڕۆبۆتییەکان، بەوەشەوە نەوەستا بەڵکوو دوای سەرکەوتنەکانی لە بەڕۆبۆت کردنی مرۆڤ و بەکاربردنی لەئیشی دووپات بووەوەی بە پرسیار و بە جوڵەدا، ئیدی ئەوەی زانی کە ئەکرێت بەرهەمهێنانی خودی ڕۆبۆت کار و بازرگانییەکانی ئاسانتر و بە تێچووی کەمتر بەڕێبکات، ئەوسا مرۆڤی کرد بە شتێکی بی سوود و بێ کار و لە سوچی ماڵەکاندا گیریدان، هەر لێرەوە هەوڵەکان ناخودئاگایانە چڕبوونەوە بۆ ئەوەی زەوی بکرێت بە کەرەنتیخانەیەکی گەورە.

لەم کاتەدا مانا لە هەبوویەکی یەکلانەکراوە و نادۆنیا و مەزنەوە گۆڕدرا بە شتێکی زۆر دۆنیا و بچوک، ئەمەش سەردەمی کۆتایی مانایە و هەر لەگەڵ خۆیدا سەردەمی کۆتایی فەلسەفەش، ئیتر بانگەشەکەرانی فەلسەفە دونیا پڕ ئەکەن لە لێکدانەوە کرچ و روکەشەکانیان و سەرنجی خەڵک لە پرسیاری گەورەوە ئەهێننە سەر شتە بچووکەکان، دەست لە

بوونی خودی مرۆڤ هەڵئەگرن و سەرقاڵەت ئەکەن بە لاوەکیترین شتەوە، تەنانەت رەخنەکانیشیان لە زانست، رەخنەی لاوەکین و تەنها وەک پێویستییەک بە تێرکردنی ئارەزووی رەخنەیی مرۆڤ بەکارئەبرێن و هیچی تر.

کۆرۆنا، هەنگاوێک نزیکتر لە مەرگ

نوێترین دەرکەوتەی نزیکی لە مەرگ ڤایرۆسی کۆرۆنایە، تا ئێستا زۆربەی ئەو لێکدانەوانەی بە ئەم مەرگەنوێیە کراون، ئەوانەی کەمێک هێزیان تیا بێت هەر ئاوانەن کە بە دەوری بازنە زانستییەکەدا ئەسوڕێنەوە، جگە لەمانەش ئەوانی تر بە خەیاڵی سیاسی و ئاینی هەندێ مرۆڤی ناو ئەو سیستەمانە نوسراون.
هەندێک پێیان وابوو ئەم ڤایرۆسە دروستکراوی ئەمریکایە، هەندێکی تر وتیان زادەی تاقیگاکانی شاری وهانی چینە، هەندێک ئەڵێن دروستکراوی سەرمایەدارییە وشتی لەم جۆرە… ئەمە جگە لەوەی کەسانی ناوکایەی ئاینی و سیاسیش قسەیان هەبووە کە من بە پێویستی نازانم قسەکانی ئەوانتان بەبیر بێنمەوە.
هەموو ئەم لێکدانەوانە جگە لەوەی ئەوەندەی تر دەستەواستانمان ئەکەن لە بەرامبەر ناسینی ئەم دۆخە، هیچ یارمەتییەکمان نادەن تا تێبگەین لەوەی هێرشی بۆ هێناوین، ئەمە لە کاتێکدا خودی ئەم ڤایرۆسە هەڵگری لێڵەی و ئاڵۆزییەکی زۆرە کە وا ئەکات تێگەشتنێکی ئاسان نەبێت.

ئەوەی لەمان دیارە مەرگ و ترسە کە لە گشت جێگەیەک خۆی بە مەڵاس داوین، بە جۆرێک ناتوانی لە هیچ شوێنێک دڵنیابیت، ئەوەی لە بەرچاومانە چۆڵ کردنی شارەکانە، کەوتنی مرۆڤە، بەستنی رێگاکانە، داخستنی سنورەکانە، تەنانەت بەرەو گۆشەگیرکردنی مرۆڤ ئەڕوات، کە ئیتر لەم کاتەدا هەر کەسێکی ئاسایی ئەتوانێت مەترسییەکان بە چاوی سەر ببینێت.
ئیدی جگە لە بینینی مەترسییەکە قسەیەک نییە کە بتوانین لە ناو ئەم دۆخەدا بیڵێین، تەنها شتێک بتوانرێت بووترێت ئەوەیە کە لە دەرەوەی ئەبینرێت، ئەویش بە هاتنەدەرەوە لەو بازنەیەی زانست و خۆپارێزی لە هەرکەڵکە لێکدانەوەیەک کە زیان بە بیرکردنەوە فەلسەفییەکە بگەێنێت.

گەڕانەوە بۆ پرسیارە مەزنەکان دەرچوونە لەو دۆخی سەرقاڵییەی ئەمڕۆ مرۆڤی پێ گیرەدەیە، ئەو دۆخەی بەها لە مرۆڤ وەرئەگرێتەوە و ئەیانکات بە تەنی هاوشێوە و دووپاتبووەوەی بێ پرسیار. ئەم دۆخە دووپاتبووەوەی مرۆڤ خۆبەخۆ دۆخی مەرگە بە بوون یان نەبوونی هەر

ڤایرۆسێک، بەڵام کاتێک مرۆڤ راستەوخۆ مەترسییەکە هەست پێ ئەکات، ئیتر ناتوانێت بەردەوام بێت لەو نەرمەی پێی قورمیش کراوە، تەنانەت خودی سیستەمە قورمیشکەرەکە ئامۆژگاریت ئەکات بۆ وەستان، بە مانەوە لە ماڵەوە، لە کاتێکدا پێشتر هەمان سیستەم لە ماڵەکان دەرئەکردین و بەرەو کارگە و بازاڕەکان ئاراستەی ئەکردین.
ئێستاش ئەم سیستەمە بەئاگایە لەوەی کە ناکرێت تاسەر لە کونجی ماڵەکاندا بین و دەرگاکان لەسەر خۆمان دابخەین، لە هەمان کاتیشدا ناکرێت پێچەوانەی رێنماییەکان هەڵسوکەوت بکەین و ببینە هۆی نانەوەی کارەساتی لەوە گەورەتر، واتە دۆخەکە بە هەردوو ئاراستەکەیدا بەرەو مەترسی ئەکشێت.

ئەی چی بکەن؟

ئەو دۆخەی سەرقاڵی ئەمڕۆمان پێمان ئەڵێی ئەوەیە کە هیچ نیازێک نییە بە خۆداماڵین لە زانست، تەنانەت توانا و ئامادەییەکی لەم جۆرەش بوونی نییە، چونکە زانست بەشێکە لە بوونی ئەمڕۆییمان و هەردوورکەوتنەوەیەک لێی بەرەو دواوەیی ئاراستەمان ئەکات، لە هەمان کاتیشدا ناتوانین نکوڵی لەوە بکەین کە خودی زانست و تەکنەلۆجیا ئەگەر بەرهەمهێنەری ئەم مەرگەساتەش نەبن ئەوا بەشدارن لە دروست بوون و تەشەنەکردنیدا، ئیدی شەمەندەفەر و فڕۆکە و رێگاکان تەنها مرۆڤ ناگوازنەوە لە جێگایەکەوە بۆ جێگایەکیتر بەڵکو لەگەڵ مرۆڤدا ڤایرۆسەکانیش ئەگوازنەوە.
ئێستا کە هەنگاوێک نزیکترین لە مەرگەوە، لە هەر کاتێکی تر گرینگترە گەڕانەوەمان بۆ لای پرسیارە مەزنەکان، ئەبێت جارێکی تر زانست بخەینەوە ژێر پرسیارەوە، هاوکات خودی زانست لەگەڵ هاوتەریب بە فەلسەفە گەشە بکات و بتوانێت لە قۆناغی دوورتردا شوێنی یەکتریی خۆی لەگەڵ فەلسەفە بدۆزێتەوە.

کۆڕۆنا و مرۆڤی دابەستە

تا ئێستا دوو رێگا هەیە بۆ رووبەروبوونەوە.

رێگای یەکەم داخستنی مرۆڤە بە رووی مرۆڤدا و مانەوە بە گوێرەی توانا لە ماڵەوە، ئەم رێگا بە دابڕاندنی نەخۆشە لە تەندروستەکان و هێشتنەوەی نەخۆشە تا چاک بوونەوە یان مردن بە بێ ئەوەی کەسێکی ساغ لێیەوە تووش بێت. بەڵام ئەم رێگایە پێویستی بە توانایەکی لە بن نەهاتووە کە لە ئێستادا بەدی ناکرێت لەهەموو شوێنێکی سەر زەوی، دواتریش مرۆڤ بە گوێرەی خایاندنی ئەم نەخۆشییە لە دابەستەیدا ئەمێنێتەوە، مرۆڤی دابەستەش مرۆڤێک نییە دوای

تێپەڕاندنی قەیرانەکە سودبەخش بێت.
دابەستە مرۆڤێکی تێکشکاوە لەرووی دەرونییەوە و بەتوانایە لەرووی مێشک و جەستەییەوە، بۆیە قەیرانی دابەستەکردنی مرۆڤ قەیرانێکی تر ئەبێت لەدوای کۆرۆناوە، کە ڕەنگە ئەمەیان کاتێکی زیاتری بوێت بۆدەرچوون لێی.
سەرکەوتنی مرۆڤ لە کەمی و زۆری ژمارەیدا نییە بەڵکو لە بوون یان نەبوونی کەسانی هۆشیاردایە، لەئێستاوە ئەوە دیارە کە مرۆڤی کەرەنتینەکراو بۆ ماوەیەکی درێژ مرۆڤێکی تەندروست دەرناچێت، تەنها لەم دۆخەدا مرۆڤ ئەتوانێت بەرگری لە مانەوەی جەستەیی خۆی بکات، ئەویش ئەگەر بتوانێت بەجەستەیەکی تەندروستەوە بمێنێتەوە، ئەگینا لە رووی دەروونی ناوەکییەوە ئەبێتە کەسێکی تێکشکاو ئەگەر لە ئێستاوە هەوڵی وشیارییەکی سەرتاسەری بە هەموو جیهان نەدرێت، هۆشیارییەک هیوایەک دروست بکات بۆداهاتوو، تا ماوەی کەرەنتینەکردن درێژتر بێت مرۆڤ بتوانێت زیاتر هێزبهێنێتەوە ناو خۆی و بگرە ئەوماوەیە وەک ماوەی گومانی دیکارتی بەرێکات (بنواڕە □ پرەنسیپی گومان لای رینێ دیکارت)

ڕێگای دووهەم پشت بەستنە بەو تووشبوانەی کە دوای تووش بوون چاک ئەبنەوە □.

ئەم ڕێگایە تا ئێستا زۆر نەکەوتوتە جێبەجێ کردنەوە، چونکە هێشتا لە سەرەتای بڵاوبوونەوەی نەخۆشییەکەداین و ئەم ڕێگایەش بەو پرەنسیپە کار ئەکات کە مرۆڤی بەهێز لە رووی جەستە و دەروونییەوە بتوانێت خۆی دەرباز بکات لەو ڤایرۆسە و ئەوانەی کە نەیانتوانی دەربازبن کۆتایان بێت، بە ئەوەی ئێمە بتوانین ئیشێکی زۆر گەورە بکەین بۆ رزگار کردنیان.
ئەم ڕێگایە لە ئێستاوە بەر تانە و تەشەر ئەکەوێت لە لایەن خەڵکانێکەوە کە پێیان وایە ڕێگایەکی مرۆڤانە نییەو هەوڵە بۆ کوشتنی پیر و بەتەمەنەکان و خۆرزگارکردنی حکومەتەکان لەو داهاتە زۆرەی بە پیر وخانەنشین و خاوەن پێداویستی تایبەت و نەخۆشە درێژخایەنەکان و ئاوانی تر دابین ئەکەن، ئەمە جگە لەوەی ئەمە بە ڕێگا یان یاسای مێگەل باس ئەکەن، بگرە ئەشڵێن کە دوور نییە ئەمە دروستکراوی ئەو وڵاتانەخۆیان بێت بۆ گێڕانەوەی ئەو داهاتانە، ئەشڵێن هەر لەبەر ئەمەیە زۆرێک لە وڵاتانی ئەوروپا و ئەمریکاخەمساردن لە رووبەرووبوونەوەیدا.

دوای کۆرۆنا، ئەرکی پاراستنی زەوی

ئەرکی دوای کۆرۆنا لە ئێستاوە دەست پێئەکات، جگە لەوەی باسمان کرد لەسەر شکستی زانست، کە شتێکە ئەبێ دانی پیابنرێت و ئەشبێت دان بەوەدا بنرێت کە بەهەر جۆرێک بێت مرۆڤ و زانستەکانی بەشدارن لەنانەوەی ئەم قەیرانەدا، دوای ئەوەش دانایی لە هەموو کاتێکی تر بۆ مرۆڤ پێویستە و ئەرکی پاراستنی بەهامرۆییەکان و پاراستنی زەوی لەسەر شانی داناکانی ئەمرۆیە.
زانستیش وەک دوا بەرهەمی مرۆڤ شتێکە ئەبێ پارێزگاری لێ بکرێت تا ئەوکاتەی مرۆڤ ئەتوانێت لەقۆناغێکەوە بیگەێنێت بە قۆناغێکی باشتر، لە ئێستادا هەر پشت کردنێک لە زانست پشت کردنە لە مرۆڤ ونانەوەی پاشاگەردانییە و گەڕانەوەیە بە سەردەمی چاخە بەردینەکان و خراپتریش.
ئەم ڤایرۆسە و پاشکەوتەکانی تەنها پەلاماری مرۆڤ نادەن، بەڵکو پەلاماری بەهاکانیشی ئەدەن و هیچگومانێک نییە کە دۆخی دوای رزگار بوون دۆخێکی تەواو جیاواز ئەبێت لە دۆخی ئێستا بە رەچاوکردنی ئەوەی ئەم دۆخەی ئێستا چەند دەخایەنێت، تا درێژتر بێت قەیراناوی تر ئەبێت، بۆیە رێگای کورت و دانایی زۆر و بیرکردنەوەی زۆر ئەرکی لە پێشینەی ئەمرۆی مرۆڤن بۆ دەرچوون لەم دۆخە.

لەو دوو رێگای پێشتر کە باس کران، ئەکرێت چارەسەرێکی باشتر پێکبێت.

لە رێگای یەکەم دا ئەبێت پارێزگاری و جیاکردنەوەی مرۆڤ بخرێتە ژێر بارێکی تەندروستترەوە نەک بەمشێوەی ئێستا کە مرۆڤ دابەستە بکات، ئەبێت مرۆڤ بە زیندانیش لە ناو ماڵدا هیوای ئازادی لەدەست نەدات و بەرگەی چاوەڕوانی رۆژێکی باشتر و ئایندەیەکی باشتر بگرێت و بتوانێت خۆی پڕچەک بکات بەبیرکردنەوە و دانایی و هەمیشە لە ناو ئەو پرسیارە مەزنانەدا بژی کە مرۆڤایەتی لە سەرەتای بوونیەوە بەرهەمی هێناون، جگە لە پارێزگاری کردن لە توانای جەستەیی و دەروونی و بەرز راگرتنی شکۆی مرۆڤانەی خۆی، هەروەها هەست کردن بە ئازاری مرۆڤی تر لە کۆمەڵگاکانی تر و بەرەنگاربوونەوەی دۆخەکە وەک یەک جەستە و یەک گیان. بەمە مرۆڤ ئەتوانێت پارێزگاری لە توخمی خۆی و لە بوونی سروشتی خۆی وەک ئەوەی کە هەیە بکات و تەنانەت ئامادەش بێت بۆ رووبەروبوونەوەی هەر دۆخێکی تری هاوشێوەی ئەمەش.
ئەمەش لەمرەدا ئەبێت دەزگاکان و حکومەت و میدیاکان پێی هەستن، گەورەترین ئەرکی ئەمان بەرزراگرتنی هیوای مرۆڤە و راهێنانیەتی بە بەرگەگرتن و تێپەڕاندنی دۆخەکە.

لە رێگای دووهەمیشەوە مرۆڤ ئەتوانێت واقیعیانەتر دۆخەکە ببینێت و هەست بە مەترسییەکانی بکات، بەوەش ئەتوانین بەشێک لە ئەنجامە خراپەکانی ئەم دۆخە پێشبینی بکەین و بتوانین قبوڵی بکەین، ئەویش دوای ئەوەی هەموو توانایەکمان بەکارئەبەین بۆ دەرچوون بە کەمترین زیان.
بەڵام ئەوەی لەم رێگاوە هەڵئەهێنجرێت ئەو ئەرکەیە کە چاکبووانی ئەم نەخۆشییە ئەکەوێتە سەریان، ئەرکی دوای کۆرۆنا کە ئەرکی پاراستنی زەوییە.
چاکبووان ئەبێت رابهێنرێن و فێربکرێن چۆن دەسکەوت و بەهاکانی مرۆڤ بپارێزن، ئەبێ پەلە بکرێت لەدەوڵەمەندکردنی بیری چاکبووان و خۆشیان هەستیان بەوە بەهێزبێت و بزانن کە چ ئەرکێکیان لەسەرە، ئەمە ئەو کارەیە کە ئەبێت یەکسەر و بێ دواکەوتن دەست پێ بکرێت و هیچ دەرفەتێک نییە بۆ دواخستنی، چونکە داهاتووی زەوی لە ئێستادا بەدەست ئەوانەوەیە و ئەوان ئەبنە بەرپرسی سەرەکی پاراستنی زەوی.
دیسان ناچارم ئەوە دووپات بکەمەوە کە ئەرکی گەورە دوای پاراستنی زەوی ئەرکی گێڕانەوەیە بۆپرسیارە مەزنەکان و گواستنەوەی مرۆڤە لە سەردەمی قەیرانی زانستەکانەوە بۆ سەردەمی زانستی پرەنسیپدارو پرسیاری دانەخروان.

گرووپی هاوپشتیی کۆڵان گرووپە خۆجێییەکانی هاوپشتیی گەڕەک ... هەژێن

لەنێو هەر کۆڵانێک کە ئێمە دەژین، کەسانێک هەن، کە بە هۆکاری پیریی و نەخۆشیی و پەککەوتەیی و کەمئەندامیی توانای دابینکردنی پێداویستییەکانی خۆیان نییە، چ بە هۆکاری نەتوانین و مەترسیی دەرچوون لە ماڵ، چ بە هۆی نەبوونی توانای کڕین.

ئێمە وەک هاوسێ و وەک مرۆڤ و وەک بەرپسیاریی هوشیاربوون، ئەرکی هاوپشتیکردنی ئەو کەسانە دەکەوێتە ئەستۆ، هەڵبەتە ئەگەر خۆمان لە باری تەندرووستیی و جەستەیی لەبار و گونجاو بین.

لەوانەیە بەهۆی دانەچڵەکانی ئەو هەست و بەرپرسیارییە کۆمەڵایەتییەی سەرشانی خۆمان، هێشتا ئێمەی لە دوای پاساو بگەڕێین و وەک خۆدزینەوەیەک بپرسین؛ ئەی منداڵان و خزمانی خۆیان نایەن و ئەو ئەرکە لە ئەستۆناگرن و ئەنجامنادەن؟

بەجگە لەوەی کە ئەو پرسیارە لە هوشیاریی و لۆجیک دوورە، دەکرێت پرسیارەکە پێچەوانە بکەینەوە و لە خۆمان بپرسین؛ ئەگەر ئێمە لە دایک و باوکی خۆمان دوور بووینایە و بەهۆی قەدەخەبوونی هاتووچۆ یان دووریی شوێنی ژیان یان نەخۆشبوونی خۆمان توانای فریاگوزاریی خزمانی خۆمان نەبووایە، چی؟ ئایا هەر ئاوا وەک ئێستا کەمتەرخەمانە و نادەربەسانە دەمانگوت : بۆچی منداڵان و خزمانی خۆیان فریای ئەوان ناکەون؟

بەبێ گومان نەخێر و بە پێچەوانەی ئەوە خۆزگەخواز دەبووین و زۆر سوپاسگوزار دەبووین، ئەگەر هاوسێیانی خزمانی ئێمە لە کاتی تەنگانە فریای ئەوان بکەون و پێداویستییەکانی ئەوان دابینبکەن.

دەی لەسەر هەمان بنەما، پێویستە هەر یەک لە ئێمە لە شوێنی ژیانی خۆمان [لە ئاستی گوند و کۆڵان و گەڕەک] بە پێکهێنانی (گرووپی هاوپشتیی هاوسێیان) بانگەوازبکەین و ژمارەی تەلەفۆنێک بە پەیوەندیکردن دەستنیشانبکەین. هەڵبەتە تاکو ئەو کاتەی کە (گرووپی هاوپشتیی کۆڵان) و (گرووپەکانی هاوپشتیی گەڕەک) پێکنەهاتوون، پێویستە هەر کەس لەنێو کۆڵانەکەی خۆی، لەوە کە هاوسێکان ئەو دەناسن و بڕوای کۆمەڵایەتییان بە ئەو هەیە، پێویستە هەر کەس بەخۆبکەوێت و چاوەڕێی درووستبوونی گرووپی کۆڵان نەبێت [هاوکاتی هەوڵدان بۆ درووستبوونی گرووپی هاوپشتیی کۆڵانەکەی خۆی، هەوڵبدات خۆی بە تەنیا ئەو ئەرکە ئەنجامبدات]، چونکە گرووپە خۆجێییەکان لەو دەستپێشخەرییە کەسیانەوە دەستپێدەکەن و سەرهەڵدەدەن و پابەندکردنی بەشداریکردنی هەر کەسێک و چاوەڕوانمانەوەی هەر کەسێك بە درووستبوونی گرووپەکان، دەبێتە هۆی دواکەوتنی درووستبوونی گرووپەکان، بە واتایەکی دیکە، بەو ڕادەی کە هەر کەسێک زووتر لە شوێنی ژیانی خۆی بەخۆدەکەوێت، بە هەمان ڕادە درووستبوون و سەرهەڵدانی گرووپەکان نزیکتر دەبێت.

چۆنیەتی سەرهەڵدانی گرووپی هاوپشتیی کۆڵان؟

وەک پێشتر ئاماژەدرا، کەسێک بە ڕاگەیاندنی ئامادەیی خۆی بە هاوپشتیکردنی هاوسێیانی پیر و نەخۆش و پەککەوتە و کەمئەندام یان

هەر کەسێکی دیکە کە کۆمەک و هاوپشتی ئەمەی پێویست بێت، لەنێو کۆڵان بە هەڵواسینی بانگەوازێک بۆ پێکهێنانی گرووپێک بۆ هاوپشتیی هاوسێیان یان بڵاوکردنەوەی بانگەوازەکە لەنێو تۆڕی کۆمەڵایەتیی و نووسینی ژمارەی تەلەفۆنێک بۆ پەیوەندی، هەڵبەتە ئەگەر بکرێت لەسەر بانگەوازە چاپکراوەکە وێنەی کەسی بانگەوازکەر هەبێت، تاکو بڕوای کۆمەڵایەتیی هاوسێیان بەدەستبهێنێت، هەر ئاوا بە ئەوەی هەوڵی هاوپشتییانەی ئەمە لە هەوڵ و هەلپەرستیی کەسانی دیکەی ساختەچی و دەستبڕ یان پڕۆپاگەندکەرانی ڕامیار و مشەخۆر جیابکرێتەوە.

پاش پەیوەندیکردن و ئامادەیی کەسانی دیکە، لەنێو کۆبوونەوەیەکی ئاشکرا و بە لەبەرچاوکردنی باری تەندرووستی و ئاسایی ئێستا، دەکرێت کۆبوونەوەی پێکهێنانی گرووپەکە لەنێو چات-مەسینجەرێک بێت و هەموو هاوسێیان بتوانن بەشداریبکەن، بۆ نموونە چات-گرووپی فەیسبووکیی لە عیراق و چات-گرووپی تەلەگرامیی لە ئێران، لەبەر ئەوەی کە لەو دوو وڵاتە زۆربەی خەڵک بەکاربەری ئەو دوو تۆڕانەیە و نائاشنا نییە و بەکاربردنی ئەوان ئاسانە، ئەگەر نا چات-مەسینجەری دیکەی وەک سیگناڵ Signal و جیتسی Jitsi هەن، کە زۆر باشتر و پارێزراوترن. بەڵام بەداخەوە وەک فەیسبووک مەسینجەر و تەلەگرام گەلیی و گشتیی نەبوونەتەوە و زۆربەری خەڵک ئاگاداری بوونی ئەوان نییە.

لەنێو کۆبوونەوەکە، کەسانی ئامادەی هاوپشتیکردنی هاوسێیان خۆیان دەناسێنن و ژمارەی تەلەفۆنی خۆیان بۆ پەیوەندیی ڕادەگەیەنن و بەشدارانی دیکە دەتوانن ژمارەی تەلەفۆنی ئەو کەسانە بە هەموو دانیشتووانی کۆڵانەکە بگەیەنن.

بەو جۆرە کۆڵان بە کۆڵان تاکو ئاستی گەڕەک و شار گرووپەکان پێکدێن و لە کاتی پێویست چالاکانی کۆڵانەکان دەتوانن فریای کۆڵانەکانی دیکە بکەون، بەڵام ئەوە بەس لە باری پێویستی و گرفتاریی چالاکانی ئەو کۆڵانە. چونکە هاوپشتیی هاوسێیان بڕوا و ناسین و دەنیایی پێویستە، بەتایبەت کەسانێک کە کەمتر لە ماڵ دەردەچن و پیر و نەخۆش و پەککەوتە و کەئەندامن، پێویستە دەنیایی زۆرتریان هەبێت. هەڵبەتە، بە بەردەوامبوونی چالاکییەکان، بڕوای کۆمەڵایەتیی پتەوتر و جێگیرتر و فراوانتر دەبێت و تەنانەت ئاستی کۆڵان و گەڕەکیش تێدەپەڕێنێت. بەڵام سەرەتا درووستکردن و گەڕانەوەی پێویستە، چونکە هەزاران و سەدان ساڵە ئیمپڕاتۆرییەکان و دەوڵەت و پارتییە ڕامیارییەکان و دەزگەکان و ڕامیاران خەریکی لەنێوبردنی بڕوا و هاوپشتیی کۆمەڵایەتین و درووستکردنەوە و

گێڕانەوەی ئەوەی لەنێوبردراوە، شێلگیرییەکی بەردەوامی پێویستە.

ئەرکەکانی گرووپی هاوپشتی کۆڵان؟

لەباری نائاسایی ئێستا کڕینی خۆراک و پێداویستییەکانی دیکە بۆ ئەو کەسانەی کە بە خۆیان توانای دابینکردنی پێداویستییەکانی خۆیان نییە، گەیاندنی ئەو کەسانە بە پزیشک و نەخۆشخانە، بەسەرکردنەوەی بەردەوام بە هۆی تێلەفۆن و تەنانەت سەردانیکردن بەلەبەرچاوگرتنی ڕێنوێییە تەندرووستییەکان بۆ خۆپاراستن لە بڵاوکردنەوە و تووشبوون بە پەتاکان.

بەڵام لە باری ئاسایی و نەبوونی پەتاکان، دەکرێت شەونشینی و گەشت و پیاسەکردن لەتەک کەسانێک کە هاوپشتی ئێمە دەخوازن. بۆ نموونە لە یابان خوێندکاران [قۆناخی نێوەندیی و ئامادەیی] هەر کەسە وەک بەشێک لە پراکتیک سەردانیکردن و کڕین و چێکردنی خواردن و پیاسەکردن لەتەک نەخۆشان و پیران و پەککەوتان و کەمئەندامان لە ئەستۆدەگرێت و بەگوێرەی کات و حەزی خۆی ڕۆژانە یان چەند جارێک لە هەفتە ئەو کەسانە سەردانیدەکات و زۆر جار دەکرێت چەند خوێندکارێک لە کەسانی سەرپەرشتیکراو گرووپێک بۆ سەیران و گەشت و چوونە سینەما یان چوون بۆ پەڕتووکخانەی گشتیی و باخی گشتیی و شوێنەکانی سەرگەرمیی ڕێکبخەن، یان ڕێکخستنی کۆبوونەوە و خواردنی بەیانی پێکەوە لەنێو نێوەندەکانی کۆڵان و گەڕەک پێشنیاربکەن.

چۆنیەتی ڕێکخستن و ئەنجامدانی هاوپشتی؟

کەسێک کە هاوپشتیکردنی کەسانی پیر و نەخۆش و پەککەوتە و کەمئەندام ئامادەیی خۆی دەربڕیوە و ژمارە تەلەفۆنی خۆی بڵاوکردووەتەوە، لەلایەن ئەو کەسانەی هاوپشتییان پێویستە تەلەفۆنی بۆ دەکرێت، یان بە چات-مەسینجەر لیستی پێویستییەکانی پێدەگات، پێداویستییەکان لەو شوێنانەی کە کەسی داخوازیکەر دەستنیشانیکردووە دەکڕێت و دەگەیێنێتە بەردەگە و بە تەلەفۆن بڕی پارەکە بە کەسەکە دەڵێت و کەسەکە هاوپشتیکراوەکە پارەکە لەنێو زەرفێک دەنێت و لەبەردەرگەکەی دادەنێت. لەباری هەبوونی نەخۆشی و گرانەتا، لەبەر ڕۆشنایی ڕێنوێنییە تەندرووستییەکان، کەمترین نزیکبوونەوە و بەریەککەوتن دروست دەبێت. بەڵام ئەگەر پێویستییەکان بەشێک لە کۆمەکە کۆمەڵایەتییەکانی بەخشینی خۆراک و پۆشاک و شمەکی دیکە بێت، ئەوا بە گەیاندنی کۆمەکەکە بە بەردەرگەی کەسە هاوپشتیکراوەکە، بۆ بردنی کۆمەکەکە ئاگاداردەکرێت و گرفتی پێدانی

پارە و تووشبوونی پێتا نابێت.

چۆن لە خراپەکاریی و فڕوفێڵی کەسانی خراپەکار بەردەگیردرێت؟

بەداخەوە، لەم کاتە کە لە هەموو کات زیاتر مرۆڤەکان بەتایبەت کەسانی پیر و نەخۆش و پەککەوتە و کەمئەندام ناچارن و کۆمەک و هاوپشتیی دەخوازن، لە زۆر شوێن، تەنانەت لە ئۆروپا کەسانێک پەیدابوون کە بەناوی ڕێنوێنی تەندرووستیی و بیمەی دەرمانیی و تیمی پشکنین و تەنانەت بەناوی کۆمەک و هاریکاری لە خەڵکی ناچار پارە دەکێشنەوە.

لەبەرئەوە، پێویستە هاوکاتی ڕاگەیاندنی ئامادەیی خود بۆ کۆمەک و هاوپشتیی هاوسێییان و درووستکردنی گرووپی هاوپشتیی هاوسێییان، وێنە و ژمارە تەلەفۆن و ناونیشانی خود بە چالاکانی گرووپی هاوپشتیی کۆڵان و کەسانێک کە بە ئەوان کۆمەک و هاوپستیی دەگەیێنین، بدەن و چالاکییەکان ئاشکرا و ڕاگەیێندراو بن. هەر ئاوا دانیشتووانی کۆڵان بەتایبەت پیران و نەخۆشان و پەککەوتە و کەمئەندامان لە هەوڵی خراپکارانەی کەسانی نەناسراو ئاگادار و وریا بکرێنەوە.

هەڵبەتە نابێت، ئەو ئاگادارکردنەوە و وریاکردنەوانە ببنەتە هۆکاری لەنێوبردنی بڕوای کۆمەڵایەتیی بە یەکدی و گومان درووستکردن لەنێو هاوسێیان، بەڵکو پێویستە بەس بە ڕادەی بەرگرتن لە هەوڵی خراپکارانەی کەسانی مشەخۆر و دەستبڕ و بەرجوا سیفەت، ئاگادارکردنەوەکان بەردەوام بن.

چۆنییەتی یەکگرتنەوە و هاریکاری نێوان گرووپی کۆڵانەکان و یەکگرتنەوەیان لەنێو تۆڕی هاوپشتیی گەڕەک؟

لەتەک درووستبوونی گرووپی هەر کۆڵانێک، پێویستە دەستبەجێ بە بانگەوازکردن و هاندانی دانیشتووانی کۆڵانەکانی دیکە هەوڵبدرێت و تاکو ئەو کاتەی کە لە کۆڵانی تەنیشت گرووپی هاوپشتیی درووستنەبووە، پێویستە وەک نیشاندانی نموونەیەک لە باشیی گرووپی هاوپشتیی کۆڵان، بەگوێرەی توانا و کات لە پیران و نەخۆشان و پەککەوتان و کەمئەندامانی کۆڵانەکانی دیکە هاوپشتیی بکرێت و ئەزموون و ڕێنوێنییەکانی خود بە ئەوان بگەیێنین، ئەزموونەکان و چالاکییەکان و نموونەکان لەنێو شەونشینی خێزان و پەیوەندی و گفتەی نێو تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان بڵاو بکرێنەوە.

کاتێک گرووپەکانی هاوپشتیی دوو کەسان لەنێوان خۆیان هاریکاریدەکەن و گرووپی دیکە درووستدەبن، پەیوەستە بە پێکهێنانی تۆڕی گرووپە هاوپشتییەکانی گەڕەک هەوڵبدرێت و هەر وەک کۆبوونەوەی ئینتەرنێتیی چالاکانی گرووپی هاوپشتیی کۆڵانێک لە باری نائاسایی وەک ئێستا، یان کۆبوونەوەی خۆجێی لە باری ئاسایی دوور لە مەترسی پەتا و قەدەخەبوونی هاتوچۆ، چالاکانی گرووپە هاوپشتییەکانی گشت کۆڵانەکانی گەڕەکێک کۆبوونەوە بکەن و گفتوگۆ بکەن و پەیوەندیی و چالاکییەکانی خۆیان ڕێکبخەن.

چۆنیەتی سەرپەرشتیکردنی گرووپەکان و ڕێکخستنی بڕیاردانەکان؟

گرووپە هاوپشتییەکانی کۆڵان و گەڕەک، گرووپی خۆبەخشانە و هاریکاریی و دوور لە قازانج و پلە و پایەی ئابووریی و ڕامیاریی دەبن و لەوەش زیاتر گرووپەکان دارای هیچ پەیوەندی و تایبەتمەندییەکی پارتییایەتی و ئایدیۆلۆجیی و ڕامیاریی نابن و نابێت بە پڕوپاگەندەی ڕامیاریی پارتیی و ڕێکخراوە ڕامیارییەکان بواربدرێت؛ فیلۆسۆفیی گرووپی هاوپشتیی کۆڵان و تۆڕەکانی هاوپشتیی گوند و گەڕەک و شار بریتی دەبێت لە (هاوپشتیی هاوسێ بە هاوسێ) و بنەمای هاوپشتیکردن و پەیوەندییەکەش بنەما و پەیوەندییەکی کۆمەڵایەتیی دەبێت و پەیوەستە لە هەموو پەیوەندییەکی بازرگانیی و ئابووریی و ڕامیاریی و دەستبژێریی دووربگیردرێت.

کاتێک ئەوە ئامانج و ئەوە شێوازی چالاکییکردنی گرووپە خۆجێییەکانی هاوپشتیی کۆڵان و گەڕەکەکان بێت، بەبێ بێگومان شێواز و ئاستی سەرپەرشتیکردن و بڕیاردانیش گشتیی و کۆڕابەریی (هەمووان ڕابەریی، یان نەبوونی ڕابەریی) دەبێت و هیچ کەس سەرۆک و هیچ کەس هاوسەرۆک نییە و سەرۆکایەتی و ڕێکخستن و بڕیاردانی قووچکەیی بوونی نابێت، هەر ئاوا کە لە باری ئاسایی هاوسێیان هیچ کەس سەرۆک و هیچ کەس ملکەچ، هیچ کەس فەرماندەر و هیچ کەس فەرمانبەر نییە، هەر ئاوا لە ڕێکخستن و سەرپەرشتیکردن و بڕیاردانی گرووپەکانی هاوپشتیی کۆڵان و گەڕەک هیچ کەس سەرۆکی کەسێکی دیکە یان گرووپەکە نییە، هەمووان هاوئاست و هاودەنگ و هاوبڕیار و هاوئەرک و هاوبەرپرسایریی دەبن، ڕێک بە هەمان شێوەی سرووشتی ژیانی کۆمەڵایەتیی.

ئامانج لە درووستکردنی گرووپی هاوپشتیی کۆڵان و تۆڕی گرووپە هاوپشتییەکانی کۆڵانەکانی گەڕەک، بەس هاوپشتیی و کۆمەک و هاریکاریی کاتیی ئەم سەردەمەی بڵاوبوونەوەی پەتا نییە و پەیوەستە بە ئاسۆی بەردەوامیی پاش تێپەڕاندنی ئەو پەتایە و بە بوارەکانی

دیکەی ژیان و پێداویستییەکانی کۆڵانەکان و گەڕەکەکان و گوند و شارەکان پەلبهاوێت و وەک تان و پۆی ڕێکخستنی کۆمەڵایەتییانەی دانیشتووان مرۆڤی کۆمەڵەی ئازاد و یەکسان و دادپەروەر پەروەردە بکەن

بێجگە لەوە، لە باری ئاسایی و تێپەڕاندنی باری نائاسایی بڵاوبوونەوەی پەتا و مەترسییەکانی دیکە، دەکرێت گرووپەکانی هاوپشتیی کۆڵان پێکهێنانی بنکەی ئالووێرکردن و بەخشینی شمەکە زیادەکان، درووستکردنی باخچە کشتوکاڵییەکانی کۆڵان و گەڕەک، بردن و هێنانەوەی منداڵان بۆ باخچە و فێرگە و ڕێکخستنی گەشتکردن و سەیرانی هاوسێییان، درووستکردنی سندووقی کۆمەکی هاوسێییان، پێکهێنانی دەستەکانی پاراستنی کۆڵان و دابینکردنی ئاسایش بۆ دانیشتووان لە باری هەبوونی مەترسیی جەنگیی و سەربازیی و هەر ئاوا خاوێنکردنەوەی ژینگە و پاراستنی ژینگە و بازنەکانی هاریکاری و ئالووێرکردنی بەرهەم و پێداویستییەکان و … تد

نموونەی زیندوو لەو بارەوە، هەر ئێستا لە ئەمەریکا و ئۆروپا لەسەر بنەماکانی کۆمەکی بەرانبەرانە mutual aid درووستبوون و پێکدەهێندرێن و تەنانەت ئامانج و چالاکیی ئەوان زۆر لەو ئاستە زیاتر و فراوانترە، کە من لەنێو ئەم نووسینە وەک نموونە ئاماژەمداوە. ئەوەش بە شێوەی ڕێکخستنی ژیانی کۆمەڵگەکان دەگەڕێتەوە، کە لەنێوان هەرێم و کۆمەڵگەکانی ئۆروپا و ئەمەریکا جیاوازییەکی چەندایەتی و چۆنایەتیی هەیە و لەو بارەوە نووسینەکەی من فرەتر ئاراستەی کۆمەڵەی هەرێم و کۆمەڵگەکانی خۆرهەڵاتی ناوین دەبێت، بەڵام هاوکاتیش وەک پێداویستییە سەرەتاییەکان بۆ پێکهێنانی گرووپەکانی هاوپشتیی هاوسێیان لەنێو کۆمەڵگەکانی دیکەی ئۆروپا و ئەمەریکا ئەو هەنگاوانە هەر بنەما دەبن.

هەژێن

۱۹ی مارچی ۲۰۲۰

دەوڵەتی کوردی لە دیدی ئەوانەوە! ...هەلۆ بەرزنجەیی

” دەوڵەت گرنگترین داهێنانە لە مێژووی مرۆقایەتیدا”.... کارل. ق. دۆیچ

ماوەیەکی باشە، بە وردی و بە دیقەتەوە سەرنج دەگرم لە بیروڕای گشتی تورکی و عەرەبی و فارسی و بە تایبەت ڕۆشنبیران و کەسایەتییە گوێ لێگیراوەکانی نەتەوە سەردەستەکانی دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستان. ئاخر باری سەرنجی ئەوانم گەلێ لا مەبەستە، هەر نەبێت گوایە ئەم تاقمە بە چەند ئاوێک لەچاو سیاسی و دەسەڵاتدارەکانیان دا شۆراونەتەوە!. وەک دەبینین ئەم دەستەیە جارەوجار گەر بە کزیی و لاوازیی و لەژێر لێویشەوە بێت، دەیانەوێ دەنگ هەڵبڕن و شتێ بڵێن خۆیان لە دەسەڵات و عەوامی خەڵک جودا بکەنەوە....
ئەمە گوێمان لە دەنگە شەرمنەکانیان دەبێت، گوایە لەگەڵ مافی کورد دان و هەندێکیان وەک « حەسەن عەلەوی و سادق زێباکلام » زیاتر هەنگاو دەنێن و دەڵێن: لەگەڵ مافی کوردایین تا ڕادەی دامەزراندنی دەوڵەتی نەتەوەیی.
لەڕاستیدا ئەمەش دیوێکی ئەو مەسەلەیە، کە ڕەنگە دەمودەست و بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی ببێتە مایەی دڵخۆشی هەر تاکێکی کوردستانی.
لێ گرفتەکە لەوەدایە کاتێ بە وردی دەچیتە بنج و بناوان و گەوهەری بۆچوونی ئەم دەستە و تاقمەوە ،دەبینیت، ئەمان زیاتر لەوانی دیکە لە پەرۆشی پاراستن و چەسپاندن و زامنکردنی دەوڵەتەکەی خۆیان و بەرژەوەندی باڵای نەتەوەکەیان و ستراتیژی ئاسایشی نەتەوەیی نەتەوەکەیان دان. لەم ڕووەوە هەرچییەک بۆ تۆ بخوازن، بۆ ئامانجی خزمەتکردنی پرسی نەتەوایەتی و دەوڵەتە زۆڵەکەکەی خۆیانە.
بەواتایەکی دی ئەم بۆچوونە بەرهەمی قەناعەتێکی چەسپاو و ئەزموونێکی دەوڵەمەند و باوەڕێکی بەرزی مافی گەلان و ڕێزگرتن لە ویست و خواستی ئەوانی تر نییە. ئاخر وەک مێژوو سەلماندوویەتی، ئەوان ! هێندە سوورن لەسەر دژایەتی بوونی کورد و ژیان و مافە سروشتییەکانی، تەنانەت مافی ژیانی ئاسایشی بۆ ناسەلمێنن و بە شایستەی چ هەقێکی نازانن. لە هەڕوانگەیەکەوە بڕوانە پرسەکەی تۆ، وا خۆیان و هەموو ئاسایشی نەتەوەیی و بەرژەوەندییە دوور و نزیکەکانیان هەر لەبیرە.
کاتێکیش بۆ کورد لەگەڵ خواست و دامەزراندنی دەوڵەتدان، دەوڵەتی

ناوبراویان وەک ئامڕازێک گەرەکە بۆ پتەوکردن و مەحکەمکردنی پێگەی نەتەوەیەتی خۆیان لەو ململانێ و شەڕە ستراتیژی و پرسی ئاسایشی نەتەوەییدا ، کە بەدرێژایی مێژوو هەیان بووە و دەیان بێت. هۆکەشی ئەوەیە کیانەکان دەستکردن، نەک بەرهەمی خەباتی میللی و جەماوەریی ، بۆیەکا هەمیشە لە دڵەڕاوکێ و ترس و نیگەرانیدان .

ئاخر لە ناوچەکەدا ململانێ و شەڕی باڵا دەستی ئەوانە، بەشێکە لە مێژووی تۆمارکراوی ڕاستەقینەی ناکۆکییەکانی نێوانیان. ئەوان تا ئێستا ترس لە کێشەی کورد و رەهەندە نەتەوەییەکانی ، وا بەسەریاندا شکاوەتەوە بە تاکتیک لەگەڵ یەکتردا بوونەتە هاوپەیمان و لە نێوان خۆیاندا ڕێکەوتنامەیان مۆر کردووە.ڕێکەوتننامەی جەزائیر بە نموونە.

جێی سەرنجە هەردوو لا کۆکن لەسەر خاڵێک ، کە ئاسایش و بەرژەوەندی خۆیانی تێدا دەبیننەوە. هاوباوەڕەکانی عەلەوی، لە دیدی عروبەیانەوە دامەزراندنی دەوڵەتێکی کوردی لە باشووری کوردستان، بە ستراتیژێکی باش و گرنگ دەبینن کە وەک قەڵغان بۆ پاراستنی دەروازای ڕۆژهەڵاتی عارەبایەتی، لە هێرش و چاوتێبڕینی فارس و تورک بپارێزێ…بە هەمان پێودانگ و تێڕوانین، ئاغای زێباکەلام، دەڵێ: لەگەڵ دامەزراندنی دەوڵەتی کوردیداین لە باشوور، بە نێت و ئاواتی پاراستنی دەوڵەتی ئێران لە هەڕەشە و مەترسییەکانی عەرەب و تورک.

هەردوو دەستەکەش بەس باوەڕیان بە دەوڵەتی کوردی لەو بەشەی باشووردا هەیە، کە بۆتە دیوار و کۆسپێ لەبەردەم خەون و ئاواتی نەتەوەیی خۆیان دا. دەنا زێباکەلام کورد بە فارسی ڕەسەن لەقەڵەم دەدا و تەنانەت مافی خودموختاریشیان لە ڕۆژهەڵاتدا بۆ ناسەلمێنێ. ئەو پێی وایە کورد وەک ئێرانییەک ئەرکە لەسەری شانی داکۆکی بکات لە ئێران و بەرپەرچی ئەو هەڕەشانە بداتەوە، کە لە دەرەوە ڕووتێ دەکەن.

شایانی ئاماژە پێدانە، گەورە زانای تورکی دۆستی کورد «ئیسماعیل بێشکچی» ، وەک تاکە دەنگی تاقانە و ناوازە، لەم دیدەوە بە دوور دەگرین، چونگە ئەو و باوەڕ و تێزەکانی و سزاچەشتنی زۆر و بەردەوامی تێکۆشان و بەرگریی کردن لە پێناوی کورد دا ، بواری چ دەمەتەقێیەکی لەسەر دڵسۆزیی و باوەڕی پتەوی نەلەقیوی زانستیانە و مرۆڤدۆستانەی بۆ کەس نەهێشتوو□. ل□ت□ک ئ□و□ش□دا، بە دووری نابینم هێشتا لە نێو تورکدا کەسانی تریان هەبن، وا بیر بکەنەوە وەک ئەوانەی لەسەرێ ئاماژەمان پێ دا.

کەواتی دەرئەنجام ئەوەڕوون و ئاشکرا دەبێت، تا 50% بەرەو ژوورتری تورک و فارس و عەرەب نەبنە بێشکچی ئاسایەکی زانست پەروەر و

واقیعبین و مر□قد□ست و خاوەن هەڵوێست ، وا خۆتەفرەدانە هەر چاوەڕێی داری زڕ بکەیت بەرت بۆ بگرێ و بڵێیت تورک و عەرەب و فارس تێڕوانینی واقیعی و مر□قد□ستییانەیان بۆ پرسی کورد هەیە و ئیمڕۆ نا سبەی بەشێوەیەکی دیموکراسی دەتوانرێ چارەسەری کێشی کورد بکرێ!. ئاخر بنەمای سەرەکی دیموکراسی بە پێوەری زۆرینە و کەمینە دەپێورێ… کورد لە هەموو بەشە ناشروشتییەکانی تێ ترێنجدراوە، کەمینەیە و هیچ کات تاکە بڕیارێک بە دەنگ دان و دیموکراسی ناباتەوە.

ئەوەی لێرە گرنگ و هەستیارە ئاماژەی پێ بدەین، جێی داخە کەوا هێشتا سیاسی و ڕۆشنبیرانی کورد هەن، چەند گالیسکەیەک لە یەک ئەسپ دەبەستن!؟…خەباتی نەتەوایەتی کورد، وەک کێشەی نەتەوە و خاکێکی داگیر و دابەشکراو دەکەنە قوربانی دید و بۆچوونێکی ئاینزاییی یاخود ئایدۆلۆژی و مل بۆ خودی دێفاکتۆکە نادەن..

ئەوە واقیعی تاڵی کوردە بەدەست داگیرکەرەکانییەوە. دەکرێ بڵێین کەم وێنەو بێ هاوتایە، لە سەختی و تراژیدیایی دا. کەواتیه، د□ستەبژێر و سیاسی کورد، پێویستە کار بۆ بەرهم□م هێنانی گوتار و میکانیزمێکی تری خەبات و بەرەنگاری بکەن.، نەک خۆ وابەستە و دیلی دەقی کتێب و تیۆری□ی□ نامۆکان بکەن.

بەداخەوە زۆرینەی ئەم دوو بەرە ڕۆشنبیر و سیاسییەی کورد،جێ پەنجەیان ل□ بەرهەمهێنان و داهێنانی کۆشک و تەلاری هزر و ڕۆشنبیریی کوردیدا نییە، بەڵکو هەر خەریکی گواستنەوەی هەڵە و جوینەوەی وتراوە سواوەکان و گرتنەبەری ئەزموونە شکست خواردووەکان و لاسایکردنەوە

پڕ لەناجۆریی و دۆڕاویی نامۆکان دەکەن. بەم هۆیەشەوە، کورد بە تێکڕا ، لەو مێژوووە جەنجاڵ و پڕ لە کوێرەوەریییەی خۆیدا، وزە و سەرمایە و حەزو ئاوات و توانا و لێوەشاوەییەکی گەورە و بێ شومار و گرنگی بە فیڕۆ چووە.

لە ئێستاشدا، چاوپێکەوتنی بیرمەندێکی شیعەی لوبنانیم خوێندەوە« ئەنیس نەقاش» گوایە لە کتێبەکەیدا بەناوی « الکونفیدرالیە المشرقیە» دەرەتانێکی باشی بۆ چارەسەرکردنی کێشە نەتەوەییەکانی وەک دۆزی کوردی خستۆتە بەرچاو.خواستی« دامەزراندنی کۆنفیدڕاڵییەکی رۆژهەڵاتییە لەسەر ململانێ بە سیاسەت نەک بە ناسنامە»…واتە کوردێکی شیعە لەگەڵ فارسێکی شیعە و عەرەبدا یەکگرن و دژ بە کوردێکی سوننە و فارس و عەرەب بن… چونکە ناوبراو پێی وایە، « دابەشکردنی جوگرافیا لەسەر بنەمای ئەتنیکی و مەزهەبی و ئاینی سەرەتای شەڕە نەوەک کۆتایی» … هاوکات ناوبراو پێی وایە:« کێشەکان ئەوکاتە دەست پێدەکەن کە داوای دروستکردنی نەخشەی نوێ

بکەین لەسەر بنەمای جیاکاری نەتەوەیی». واتە لە ئەستاوە کورد بۆی نییە داوای دەوڵەتی خۆی بکات . کاتێکیش دەسەڵاتی کورد ، وەک فارس و تـورک و عەرەب نەبێـت، شـوێن و پێگەیشـی لەوان لاوازتـرە. ئەم بەچوونە دەیسەلمێنێ کە ئەو ناتوانێ لە خەیاڵی باڵا دەستی عەرەب و هەژمموونی شیعەگەرایی دەرچێ و هەمیشە خۆی وەک عەرەب پێویستە باڵا دەست بێت و هاوشان پێشوەخت مسۆگەر بێت ، کە براوەی مەدانە و هەروەها ڕەنگە وەک شیعەش بەهەمان شێواز بیر کاتەوە. ئاخر ئەو فەزڵەی عەرەبوون و موسوڵمان بوون بۆی سەلماندووە و پسووڵەکەی داوەتێ. ناوبراو پێی وایە :«دەوڵەتی بنیاتنراو لەسەر نەژادی و دین بەرەو ئاستەنگی گەورە دەبێتەوە». کەچی سەرسەختانە داکۆکی لە ئێران ودەوڵەتە دەستکردەکانی دیکەی عەرەبی دەکات. دەڵێ: »ناوی کوردستان لە ئێران هەیەتی، ئەوە لە دەوڵەتێکی یەکگرتوودا دەبێ… لە ئێران کورد وەک هەر عەرەب و تورکمان و فارسێکە، چونکە ئێران لە شەش ئەتنیک پێکهاتووە و یاسا جیاوازییان لە نێواندا ناکات. ئەوە وەکو کۆنفیدڕاڵییەکی ئەتنیکانەیە لە ئیمپراتۆرییەکی فارسیی بچووکـدا«. کەواتە تۆ هەرچـی بەدەسـت بهێنـی هەر لەژێـر ڕکێـف و هەژمموونی ئەواندا دەرناچیت و ئێرن ئەو نموونە باڵا و سەرمەشقەیە، مافی خۆیەتی باڵادەست و ئیمپراتۆر بێت و تۆش لە پەراوێزدا ژیان بگوزەرێنی.

ئەم بیرمەندە دەڵێ« لەم کۆنفیدڕاڵییەدا شوێنێک بۆ زایۆنیزم نییە، بەڵـام فەلەسـتین دەبێتە بەشـێـک لەوە». ئەم ڕاگەیانـدنە کتـومت ناوەڕۆک و گەوهەری ناڕوون و ناواقیعی و عروبەچێتی و مەزهەبگەرایی بەدیـار دەخات.ئـاخر نـاوبراو هەم مـافی ژیـان بە ئەوان/ جـولەکە ناسەلمێنێ و هەمیش لە خەیاڵی گرد و مەڵکردنی وزە و توانا مرۆیی و ئابووری و سیاسییەکانی گەلانی ناوچەکەدایە، بۆ یەکخستنیان لە بەرە و سەنگەرێک دا، لە بەرامبەر جولەکە یاخود ئەوەی ئەو بەردەوام بە زایۆنیزم ناوی دەبات. کەواتە کورد و گەلانی دیکە دەبێت وەک عەرەب شەڕی جیهـادی و فەتـوای لەنـاوبردنی ئیسـرائیل رابگەیەنـن. ئەمەش کتومت پاشکۆیی و چوونە پەراوێزی شەڕ و ململانێیەکەوە نیشان دەدات، کە لە سوودی کورد و خودی ناوچەکەشدا نییە. بە کورتی و کرمانجی ئەرکی سەرەکی کورد دژایەتی داگیرکەران و سەربەخۆیی بەدەستهێنانە.

کـاتێک دەڵێ: فەلەسـتین دەبێتە بەشـێکـی ئەو کۆنفیـدڕاڵییـە، واتە دەوڵەتـی فەلەسـتین … ئەو نـایەوێ کۆنفیـدڕاڵەی لەنێـوان گەلانـی ناوچەکەدا دروست بێت، بەڵکو دەیەوێ عەرەب بە 24دەوڵەتەوە و فارس بە ئیمپراتۆرییەتەکەیەوە ببنە بەشێک لەو جوگرافیا سیاسییە و شەڕی زایۆنیزم درێژە پێ بدەن. کەواتە ئەوە دەزانین ، ئەو نایەوێ کوردی بەیەکگرتوویی و وەک یەک دەوڵەتی سەربەخۆ بێتە ناو هاوکێشەوە،

بەڵکو وەک بەشە بندەستەکانی چوار دەوڵەتە داگیرکەرەکەی. هەر لەم ڕوانگەیەشەوەیە هەر هەوڵ و ئاڕاستەیەکی خەبات و ویست و داوای کورد، بۆ دەوڵەتی کوردی بێت، لەدەرەوەی ویست و کۆنتڕۆڵی ئەوانەوە بێت، یەکەوڕاست بە کاری ئیمپریالیزمی دەزانن و بە ئیسرائیلی دووەم ناوزەدی دەکەن.

ئەنیس نەقاش لە دوا پەرەگرافی قسەکانیدا دەڵێ: »کۆنفیدڕالیزمی ڕۆژهەڵات، کێشەی کورد چارەسەر دەکات.« ناسنامەی مەشریقی د□ بێت» ئەمەش جەوهەری گەلانی دیموکراتیکە کە تیۆرییەکەی سەرۆک ئۆجەلان داوای دەکات«.

وەک دەبینین ناوبراو، جەخت لەسەر تیۆرییەکەی ئۆجەلان دەکاتەوە.

مەخابن ساڵانێکە لە تیۆرییەکەی ئۆجەلانیش دا تارمایی پاشەکشەیەکی گەورە لە دۆزی نەتەوەیی دا بەرچاو دەکەوێت و ج□نگ□ و پ□نگ□ و ناونیشانی « دەوڵەتی نەتەوەیی » نییە.کەواتە هەردوو لا هاوبەشن لەم پرسە گەوهەرییەدا و بە خۆڕایش نییە نقاش بۆ رامکردنی کورد هانای بۆ تێزەکانی ئۆجەلان بردووە.

لێرەدا لای ئەوان/ بۆ ئەوان گرنگ و داواکراو ئەوەیە، کورد بانگاشە و داخوازی «ناسنامەیەکی نەتەوەیی و نیشتمانێکی سەربەخۆ و بوونە دەوڵەت» تی نەبێت و بزری کات. ئەمەش ئەو دەرئەنجامەیە کە گوتاری ئایینی و ئایدۆلۆژیای ئینتەرناسیۆنالیست و ئەندێشەی کۆسمۆپۆلێتی و خەون و خەیاڵی یۆتۆبیایی، سەرمەستەکانی دوور لە واقیع و دەروون نەخۆش و خاوەن گرێی خۆبەکەمزانەکانی بەرەیەکی فراوانی کوردی پێی گرفتار بوون.

بە دیوەکەی تریش دا ئەو دیمەنە قێزەون و بێزارکەر و ئومێدکوژە نمایش دەکات، کە دەستەبژێری گەلانی سەردەست، چ جیاوازییەکی بنجییان لەتەک خەڵکی ڕەشۆک و سیاسی و سەربازی وڵاتەکەی خۆیاندا نییە. بەداخەوە زۆری ماوە لەنێو شۆرش و ڕاپەڕینەکانی کورد دا، ژمارە و ڕێژەیەکی بەرچاو لە ڕۆڵەی گەلانی سەردەست ببین، هاوشانی کورد بۆ مافی نەتەوەیی و ژیان و دیموکراسی کورد تێ بکۆشن، وەک ئەوەی کاتی خۆی رۆشنبیرە فەرەنسییەکان بۆ سەربەخۆیی جەزایر دژ بە وڵاتەکەی خۆیان کردیان.

کەواتە گەر واقیعبین بین و دروست ریال پۆلەتیک بخوێنینەوە، ئەوەمان بۆ دەسەلمێ، دەمێکە

ئەو خەونە بەتاڵ بۆتەوە، ئەوان! ببنە بەشێک لەو تێکۆشەرانەی بۆ ئامانجەکانی تۆ تێ بکۆشن. گەر هەشبن ! ئەوا ڕێژەیان لە پەراوێزدان.

شایانی گوتنە، لەم وانە مێژووییەوە، باشتر حاڵی بوون، کە پێویستە ستراتیژ و ئامانجی – بەدەوڵەتبوون – ی خۆمان ڕوون و ئاشکرا بکەین

و لە ڕوانگەی خەمانەوە لەسەر زەمینەی واقیعی کۆمەڵایەتی و مێژوویی و سیاسییەوە ، بەرامبەر بە خەمان و ئەوان! ئەم هەقیقەتە مێژووییە بیکەینە دەفاکتۆیەکی نەگۆڕی چەسپاو ، نەک بەدیار داری زێ و خەونی نەزۆکی ئەوانەوە دەش دابمەنین.

-
- **هەلۆ بەرزنجەیی** 1.3.2020

خوێندنەوەیەکی هاوچەرخانە بۆ نەورۆز و مێژوی نەورۆز … دکتۆر مەولود ئیبراهیم حەسەن

نەورۆز کۆنترین و گەورەترین و گرنگترین جەژنی هه موو مرۆڤایەتیەو ئەو جەژنە ش هه ر لەسەرەتاوە لە کوردستان سەری هه ڵداوەو هه ر لە کوردستانیشەوە بە دنیا دا بڵاو بووەتەوە،ئێستا بە تەواوی ساغ بووەتەوە کە جەژنی نەورۆز هه مان جەژنی زیندوو بوونەوەی (دەمموزی-خوداوەندی سۆمەریەکان- تەمموز) ە کە لەداستانی هه رەکەنی سۆمەریدا، بە پێی باوەی ئایینی سۆمەریەکان ، دەمموزی پاش ئەوەی شەش مانگ وەک سزادانێک دەچێتە (جیهانی ژێرەوەو- بن دنیایە) لە ڕۆژی نەورۆدا کەدەکاتە ڕۆژی یەکەمی مانگی یەکەمی ساڵی نوێی سۆمەری ، دەمموزی زیندوو دەبێتەوە.ئەو زیندوو بوونەوەیە ڕەهه ندێکی ئایینی ئەفسانەیی سروشتی فەلەکی هه یە، چۆن لەم ڕۆژەدا شەوو ڕۆژ بەرابەردەبن و ساڵ نوێ دەبێتەوە هه ر بۆیە ئەو ڕۆژە کراوە بە ڕۆژی یەکەمی ساڵی نوێ و کۆنتری ساڵنامەی مێژوویش لەوەوە دەست پێدەکات.کە بەڕای ئەمە ئەم ساڵە و ساڵنامەیەو زیندوو بوونەوەی دەمموزی بۆ دوازدە تا پازدە هه زارساڵ پێش زاین دەگەڕێتەوە ، کە هاوزەمەنە لەگەڵ (کشتوکالی ئەشکەوت) لەدەورو بەری (ئەشکەوتی شانەدەر)و لەگەڵ سەرهه ڵدانی (یەکەمین گوندی کشتوکالی-گوندی زەڤیاچەمە) کە دیسان بەڕای ئەمە زەمەنەکەی تا پازدە هه زارساڵ پێش زایین دەڕوا. کە ئەو سەرەتا کستوکالیەی ئەشکەوت و گوند دروستکردنە سەرەتای قۆناخێکی گرنگی شارستانیەتەو

لەوەی مرۆڤایەتی پێ دەنێتە قۆناخێکی تری ژیان ، کە زۆر جیایە لەگەڵ (شارستانییەتی ئەشکەوت) ١هە ر ئەو گۆرانکاری و پێشکەوتنەشە لە ناوچەکە دەبێتە هۆی دروستبوونی (شاری حەسەن کیف) تەمەن دوازدە هە زار سالەیی و (پەرستگای گرە ناڤوکە)و (شاری ژیر زەمینی دەرینکۆیە) هە شت چین بە ژێر یەکەوەی کوردستان کە ئەم دووەش تەمەنیان بۆ دوازدە هە زار ساڵ پێش زایین دەگەڕێتەوە، کە ئەم دووشارو پەرستگا مەزنە هە رسەکیان کاری شاخکەلین وزەمین کەلین و بەردتراشینە کە دەتوانین بە سەردەمی(شارستانیەتی بەرد تراشەن)٢ ناوی ببەین! ئەگەر بەوردی سەرنج بدەین ئەوا گرە ناڤوکە پەرستگایەی زۆر گەورەیەو بـــازنەییە، هـــە روەهـــا لە نێـــو شـــاری ژێرزەمینـــی دەـــرینکۆیەش پەرســـتگا هـــە یە کە ئەمە لە لێکۆلینەوەی (دەـــرینکۆیە لەنێوان جیهانی ژێرەوەی داستانی دەمموزی و بەهە شتی ژێر زەمینی جەمشید) دائەوەمان سەلماندووە کە شاری ژێر زەمینی دەرینکۆیەی کوردستانی باکوور هە مان جیهانی ژێرەوەی داستانی (عەشتارو دەمموزی) یە، کە لەویدا هە موو ئەوانەی دەچنە خوارەوە وەک سزایەک حەوت دەرگا دەبڕن، کە لە دیرینکۆیە لە حەوت دەرگا زیاتر هە یە ، ئەمەش پێمان دەڵێ ؛ شاری دیـرینکۆیە هـە مـان جیهـانی ژێـرەوەی داسـتانە سـۆمەرییەکەیە، کە دیسـان دەکـرێ هـە مـان (بە هـە شتـی ژیرزەمینی جەمشید – وەر) ئەویش بێت. ئەمەش ڕێگای ئەوەمان بۆ خۆش دەکات کە بڵێین: ئەو پەرستگایانە شوێن و جوگرافیای ڕێوڕەسمی چوونە خوارەوی دەمموزی و ڕۆژی زیندوو بوونەوەی بن !

ئەمە هە مووی جارێکی تر دەری دەخات کە(جەژنی نەورۆز) هە مان ڕۆژی زینـــدوو بـــوونەوەی دەممـــوزییەکە بە (جەژنـــی زەگموک)ناســـراوە.دەمموزیش داســـتانێکی هـــە رە کۆن و گرنگـــی ســـۆمەرییەکانە ، ســـۆمەرییەکانیش بە ڕای زۆربەی شارەزایـــان و میژوناسانی کوردستان و ڕۆژهە ڵات ئەوانەن کە لە کوردستانەوە چوونەتە خوارەوەو لەوێ قۆناخێکی تری شارستانیەتیان دەستپێکردووە، کە چوونەتە خوارەوە کوردستانیان چۆڵ نەکردووەو پەیوەندیان لەگەڵ دا نەبڕاوە، بە بەڵگەش ئێستا بەردەوام شوینەواری سۆمەرییەکان لە کوردستان – هە موو کوردستان – دەدۆزریتەوە ، شوینەواری پێش چوونە خوارەوەیان و دوای چوونە خوارەوەشیان. هە ر بۆیە هە ندێک لە میژوناسانی ناوچەکە سۆمەرییەکان بە باپیرانی کورد دەزانن و هە شن دەڵێن: سۆمەرییەکان ئەوانەن کە لە ئەشکەوتی شانەدەر هاتوونەتە دەرەوە.

ئەمانە هە مووی ئەوە دەسەلمێنن کە نەورۆز جەژنی زەگمەکی سۆمەرییەو لە ڕۆژی زیندوو بوونەوەی دەمموزی ئەو جەژنە پیرۆزکراوەو بەردەوام پیـرۆز دەکـرێ ئەو جەژنەش لە کوردسـتان سـەری هـە ڵداوەوهە ر لە

کوردستانیش بە دنیادا بەناو بووەتەوە، چونکە شارستانیەت و کلتوری سۆمەرییەکان کاریگەری بەسەر هەموو ئەو میللەت و وڵاتانەی دەورو بەرەوجیهانەوە هەبووە، هەر بۆیە(گوتی و میتانی وئیلامی و حثی و میدی و کاردۆخییەکان و…هەموو ئەو هۆزو میللەتانەی لە مێژوودا دەنێوە ناو پرۆسەی مێژووی پیگەیشتنی کورد) ئەم جەژنەیان کردووەوجگە لەوانە نەورۆز هەر زوو پێش زاین و سەردەمی سۆمەرەوەو ئەکەدو بابلی و ئاشوریش نەوزۆزیان کردووەو ئەوەتە مێژوو باسی (نەورۆزی بابلی) مان بۆ دەکات و لەسەردەمی ئاشوریش بە ئەکیتۆ ناوبراوە ، ئەمەش ئاسایی بووە ئەم جەژنە جیهانییە گەیشتووەتە هەروڵاتێک و نەو هەر میللەتێک ئەوا ئەوانیش لە گەڵ کلتوری خۆیان گونجاندوویانە ، بەڵام ..هەرگیز نەیانتوانیوە میژووەکەی بگۆڕن . ئەوەتە ئێستا لەم هەموو وڵاتانەدا نەورۆز ساڵانە یاد دەکرێتەوە هەمووشی لە هەمان ڕۆژە ، بۆ نموونە وڵاتانی میسرو هیندو چین و ئەفغان و تاجیکستان و ئازربایجان و ترکمنستان و قەرەغیزستان و ترکیاو زۆری تر ..! زۆربەشیان نەورۆز بە هی خۆیان دەزانن؛ بەڵام ؛ هیچیان هێندەی کورد بەڵگەی میژوویی و جوگرافی و مرۆیی و زەمەنییان نییە بۆ سەلماندنی خاوەندارییەتییەکە!

نەورۆزی جیهان

ئەم مێژووەی نەورۆز ئەوە دەسەلمێنێ کە نەورۆز هەر لەسەرەتاوە ڕەهەندێکی جیهانی وەر گرتووە و چووتە نیو پەیمان و ڕێککەوتنە گەورەکان ، لەساڵی (۲۳۰زاینی) ئەردەشێری بابکان پاشای دامەزرێنەری ئیمپراتۆرییەتی ساسانی لە شەڕێکدا پاشای یۆنانی دەشکێنێ ولە پەیماننامەیەک دا چەند خاڵێکی بەسەرئەو پاشایەدا دەچەسپێنێ ، یەکێ لە خاڵەکان ئەوە بووە کە لە وڵاتەکەی خۆی نەورۆز وەک جەژنێکی وڵات پیرۆز بکات . بە هۆی ئەو کۆنی و زۆری بڵاو بوونەوەی نەورۆز بە نێو وڵاتاندا تێکەڵ بە میژووی زۆر وڵات و نەتەوان بووەو بە زۆر شێوە ڕووداوی ئەفسانەیی و مێژوویی و ئاینی دراوەتە پاڵ و لە هەر وڵات و لە نێو هەر نەتەوەیەک میژوێکی بۆ خۆی پەیدا کردووە ، کە بەم هۆیەوە هەموان نەورۆز بە هی خۆیان دەزانن، بەڵام؛ کۆنتری و سەرەتایی ترین مێژوو بۆ نەورۆز مێژووی سەر هەڵدانییەتی لە کوردستان ، مێژوویەک کە هیچ مێژوو نووسێک ناتوانی ڕەتی بکاتەوە ، هەر بەم هۆیەشە کە نەورۆز لە نیو کورد دا ڕەهەندی کلتوری و ئایینی و سروشتی و نەتەویی وەرگرتووەو تێکەڵ خوێنی خەبات بووە ، ئەوە هەرکوردە لە پێناو نەورۆز خوێنی رژاوەو قوربانی بۆ داوە ، دیسان ئەوە هەرکوردە مانگی یەکەمی ساڵی خۆی بە ناوی جەژنی نەورۆزکردووە .

نەتەوە یەکگرتووەکان و بە جیهانی بوونی نەورۆز
نەتەوە یەکگرتووەکانسالەی ٢٠١٠ لەسەرداوای چەند دەوڵەتێکی وەک ئیران و ترکیاو پاکستان و ئەفغانستان و چەندانی تر..کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان جەژنی نەورۆزیان بە فەرمی کرد بە جەژنێکی جیهانی و وەک کلتوری ئاشتی ناساندیان ،تا ئێرە کارێکی جوان و پیرۆز بوو، بەلام؛ بەداخەوە نەتەو یەکگرتووەکان کەوتنە هەڵەیەکی گەورەوە، کە لە ڕووی میژوویەوە بە جەژنێکی ئیرانیان ناوبردوو تەمەنەکەیان بە سێ هەزار ساڵ خەملاند! لە کاتێکدا ئەمە غەدرێکی گەورەیە لە کۆنترین جەژنی هەموو مرۆڤایەتی دەکرێ کە زیاتر لە دوازدە هەزار ساڵە بە بەردەوامی ئەو جەژنە لە کوردستان و تەواوی میزۆپۆتامیاو بگرە هەموو جیهان پیرۆزکراوە !
من لە لێکۆڵینەوەیەکدا بە ناو نیشانی (ڕیشەی مێژوویی نەورۆز لە سایت و مالپەڕە ئیرانیەکان) بە شێوەیەکی زانستی مێژوویی سەلماندوومە کە ئەو جەژنە لە سۆمەرەوە دەست و بە ئەم کارەش ڕای زۆربەی شارەزاو مێژوو نووسانی ئیرانیم هەڵناوەتەوە ، کە هەموویان پێ لەسەر ئەوە دادەگرن کە نەورۆز لە سۆمەرەوە دەست و جەژنێکی نەوان دوو ڕووبارانەو تەمەنی زۆر لە سێ هەزار ساڵ پترە! لەوەش کە هەندێک میژوو نووس نەورۆز بە جەمشید پاشای کەیانی دەبەستنەوە ، کە دەڵێن : جەمشید بەسواری دووچەرخە زیرینەکەی کە دێو بە ئاسماند بەرەو بابلیان دەبرد، بەتیشکی ڕۆژ زەوی دوو چەرخەکە بریسکایەوەوخەڵکەکە بەو ڕۆژیان گوت: (ڕۆژی نوێ – نەورۆز) هەر ئەو مێژوو نووسانە خۆشیان ئەوە دەڵێن و دەنووسن : ئەگەرچی نەورۆز زۆر پێش ئەوەوەش پیرۆزکراوە . ئەوە جگە لەوەی کە هاتنی جەمشید بۆ بابیل زەمەنەکەی دەهێنێتەوە هەزارەی دووەمی پێش زایین ، کە ئەو زەمەنە زۆر درەنگە بە دروستبوونی نەورۆز، نەورۆزی سۆری ساڵی سۆمەری و داستانی دەمموزی . لەوە شدا دەتوانین ڕای زۆر لە مێژوو نووسە ئیرانیەکان بێنینەوە کە بە پێداگریەوە نەورۆز بە نەورۆزی دوو ڕووباران و سۆمەر دەزانن، جگە لەوەی کە زۆر لێکۆڵەرو پسپۆری ترک و عەرەب و ڕۆژ ئاوایی ..نەورۆز بە جەژنێکی کوردستانی و کورد دەزانن و لە لێکۆڵینەوەکانیان باسیان کردووە.
ناوی نەورۆز
وەک دەرکەوت نەورۆز لە زەگمەکی سۆمەریەوە هاتووە، ماناکەشی هەر ڕۆژی نوێ و ساڵی نوێ دەکات، هەر بۆیە ئەو ناوە لەگەڵ زمان و سەردەمەکان شێوازی جۆراوجۆری وەرگرتووە، بەڵام؛ لە مانای سەرەکی خۆی دوور نەکەوتووەتەوە، لە ڕووداوێکی مێژوویی میدیەکان لە هەزارەی چوارەمی پێش زایین لە ناوچەی ڕەواندز پاشایەکی میدیەکان بە سەر دوژمنە کەی دا سەر دەکەوێ ونە ڕۆژ دەمینە بە جەژنی نەورۆز ،

چۆن ئەو سەردەمە هه موو سەرکەوتنەکان دەخرانە ڕۆژی نەورۆزو لە
نەورۆزا ڕادەگەیێندران ، پاشاکە ئەو نۆڕۆژەی کرد بەجەژن تا ڕؤژی
نەورۆزو خەڵکەکە بەردەوام ئاهه نگیان دەگێڕا، هه ر بۆیە پاشتر بە
نەورۆز دەگوترا (جەژنی نۆ ڕۆژە) هه روەها لەسەردەمی ساسانیەکان
بە جەژنی نەورۆزیان دەگوت □ نوک ڕۆژ) دواتر بە هۆی نووسین و
لێکنەکــــردنەوەی (ز- ژ) لە نووســــین دا بە هۆی نە بــــوونی (ژ)
دەنووسرا(نوک روز) ئەمە بەردەوام بوو، تا- نوک- یش بوو بە – نو-
نەو – و دواجار لە سەر – نەورۆز – جێگیر بوو، دیارە- نو- و- نوو-
و- نەو- هه رسێکیان کوردین وئەمە بەردەوام بوو، بەڵام ؛ بە هۆی
نەبوونی – ۆ- و- ژ- و بەکار نە هێنانی بزوێنی (ە)ی کورت نەورۆژ
لە جیاتی – نەوڕۆژ – نوروز- دەنووسرا.پاشتر کورد بە هۆی چارە سەر
کردنی دەنگەکانی وەک – ڕ- و – ژ – بەکار هێنانی بزوێنی کورت
(نەورۆز) ی نووسی و بەردەوام بوو، بەڵام ؛ – ز- ی نەکرد بە – ژ –
نەورۆزی بە نەورۆز هێشتەوە، ئەگەر بەوردی گـــوێ ســـوکی گـــوێ لە
فارسەکان ڕابگرینو سەرنجی نووسینەکانیان بدەین ئەوا لە گۆکردندا
دەڵێـــن: (نەورۆز)و دەنووســـن (نـــوروز) بەڵـــام، نەورۆزەکەی ئەوان
ســـوکترە لە – نەورۆز – ی کـــورد.ئەوەش کە بـــرەوی زۆری بە نـــاوی
(نەورۆز)دا کتێبی گەورەو کۆنی فارسی (شاهنامە) بوو ، بە هۆی
گرنگی و زۆر خوێندنەوەی بەردوامی شاهنامە لە ناوچە کەداناوی
نەورۆزیش کەوتەسەرزاران و نێو شیعرو دیوانەکانەوە .

نەورۆز کلتوری داگیرکراو

لێکۆڵەران بە بەڵگەوە سەلماندوویانە کە نەورۆز جەژنێکی کوردستانی
و کــوردە، ئێســتاش نەتەوە یەکگرتووەکــان بە فەرمــی وەک جەژنێکــی
ئیرانی ناساندوو یەتی و تەمەنەکەی بە سێ هه زار ساڵ لە قەلەم داوە
! بۆ ڕاستکردنەوەی ئەم هه ڵەیەی نەتەوە یەکگرتووەکان پێویستە(٠
پەرلەمان و حکومەتی هه رێم) لە گەڵ حکومەتی عیراق لێژنەیەکی
پسپۆر لە مێژووی کۆن وسۆمەرو نەورۆزو یاساناس ودبلۆماسی پێکبێنن
و بە فەرمی داوا لە نەتەوە یەکگرتووەکان بکەن هه ڵەکەی خۆی ڕاست
بکاتەوە . بۆ ئەوەی نەورۆز بە ناوی راستەقینە مێژووییەکەی خۆی
بناسرێ و بگەڕێتەوە وڵاتی ڕاستە قینەی خۆی .

نەورۆزو چەند ڕەهه ندێکی تر

ئێستا کە نەورۆز بە فەرمی لە لایەن نەتەوە یەکگرتووەکان کراوە بە
جەژنێکی جیهانی و بەتەواوی ناسراوە ، پێویستە کورد وەک خاکێکی
داگیرکراو سەیری بکات و هه وڵی گەڕانەوەی بدات ، کە بە بروای
ئێمە کارێکی ئەستەم نیەو دەکرێ هه وڵی بەردەوام بەرهه می ببێت.
تا ئەو کارە بە فەرمی دەکرێ پێویستە حکومەتی کوردستان (نێوەندی
نەورۆز)٣* دابمەزرێنی و لەسەر زۆر ئاستەوە کاری لەسەر بکات و

بیكات بە پردی نەوان وڵاتان. بۆ تایبەت كە خاكی سەر هەڵدانی نەورۆز كوردستانەو دەكرێ چەقی ئەو نێوەندەش (ئەشكەوتی شانەدەر) بێت ،
نێوەندی نەورۆز پێویستەچی بكات؟
نەورۆز بەو ڕەهەندە مێژوویی و گرنگییەی كە هەیەتی شیاوی ئەوەیە لەزۆر لاوە كاری بۆ بكەین .
یەكەم: دامەزراندنی تیپی شانۆیی نەورۆزو ئەو تیپە بەسود وەرگرتن لە كلتوری یادكردنەوەو مێژووەكەی شانۆگەری و درامای چەند ئەلقەیی پێشكەش بكات وئەم دراماو شانۆگەریانە لەناوەودەرەو بڵاوبكرێن و لەسەر تەختەی شانۆی وڵاتان پێشكەش بكرێن.
دووەم: سەنەمای تایبەت بە نەورۆز دابمەزرێ و بۆ فلمی جۆراوجۆر كار لە سەر كلتورو میژووی نەورۆزبكرێ و قۆناخە جۆراوجۆرەكانی میژووی نەورۆز بەدنیا بناسرێندرێ ، هە ر لەسەردەمی ئەشكەوت و گوندی تازەو تادەتە نەو شارو سەردەمی خەباتی نەتەوەیی و تادەگاتە ئەمڕۆ.
سێیەم : دامەزراندنی تیپی شایی و هەڵپەڕكی و گۆرانی كوردی بەتایبەت پەیوەند بە نەورۆزو ئەو تیپانە ڕێوڕەسمی زیندووكردنەوەو یادكردنەوەی كۆن و نوێی نەورۆز بژێیننەوە،
چوارەم : دروستكردنی پەیوەندی هونەری و كلتوری لە نێوان هەموو ئەو وڵاتانەی كە لە كۆنەوە نەورۆز پیرۆزدەكەن ونەورۆزان ئەو تیپانە بێنە كوردستان و میهرەجانی گەورەو جۆراوجۆر بگێڕن .
پێنجەم: دامەزراندنی تیپی هونەرمەندانی شێوەكارو فۆتۆگرافەر كە گرنگی بە بۆنەكانی نەورۆزو سروشتی كوردستان بدەن و وێنە جوان و تابلۆگرنگەكان بكرێن بە پۆستەرو بەدنیادا بڵاوبكرینەوە.
شەشەم ؛ دامەزراندنی دەستەی شاعیران و نووسەرانی نەورۆز كە بە بەرهەمی نەورۆزی ساڵانە كۆڕو سمینار بگێڕن و بەرهەمەكانیان چاپ بكرێن و بڵا و بكرێنەوە .
حەوتەم: ساڵانە پێشبڕكیی نێوان گۆرانیبێژو شاعیرونووسەرو شێوەكارو شانۆكارو سینەماكارو تیپەكانی هەڵپەڕكێ سازبكرێ و یەكەمەكان بە (خەڵاتی نەورۆزی) ٤*خەڵات بكرێن .
هەشتەم: كردنەوەی ئوتێل و چێشتخانەو فرۆشگاو شانۆو سینەما لەدەورو بەری ئەشكەوتی شانەدەرو پێشكەشكردنی خزمەتگوزاریەكان وخۆشكردنی ڕێگاوبان لە هەموو كوردستانەوە تا شانەدەربۆ ئەوەی خەڵك لە هەموو وڵاتانەوە ڕووی تێبكەن.
نۆیەم : دامەزراندنی دەستەیەكی چالاكی میدیاكاری گەشت و گوزاری و شوێنەواری تا ڕاددەی دامەزراندنی كەناڵەكی تەلەفزیۆنی تایبەت بە نیوەندی نەورۆزو بۆ بڵاوكردنەوەو ناساندنی چالاكیە كانی سەبارەت

بە نەورۆز.
دەیەم: ئەمانە هە مووی دەبێتە هۆی ڕەخساندنی هە لیکار بۆ چەندین هە زار گەنجیکچ و کوڕی کوردستان و گەلێکی گەرمی ئابووری دروست دەبێت وکوردستان دەتوانێ بەم کارانە پەیوەندی جۆراوجۆر لە گەڵ زۆربەی وڵاتان پەیدابکات و سودی زۆری سیاسی و دبلۆماسی و ئابووری لێببینێ.
یازدەهەم: دامەزراندنی تیپی جۆراوجۆری وەرزشی نەورۆزو تێکەل بوون بە چالاکیە وەرزشیەکانی جیهان و بەناوی نەورۆزو بانگکردنی تیپەوەرزشیەکان لە ڕۆژانی نەورۆزو دروستکردنی پێشبڕکێی نەورۆزی و خەڵاتکردنی تیپە براوەکان بە (خەڵاتی نەورۆز)و بە ئارمی نەورۆزەوە.

دواجار ئەم کارو چالاکیانە بە نەورۆزو لە ڕۆژانی نەورۆز چاوی دنیای هاوچەرخ لە سەر کوردستان کۆدەکاتەوەو زۆر کۆمپانیا جیهانیەکان بەمەبەستی قازانج و گەشەی ئابووری بە ڕێگای جۆراو جۆری ئەدەبی و هونەری و سینەمای و کلتوریەوە تێکەڵ بەم چالاکیانەی ساڵانەدەبن و بازاڕێکی گەرم تر دەکەنو کوردستان دەبێتە خاوەنی جۆرێک لە (ئۆلۆمپیاتی نەورۆز)٥* وهاوشانی ئۆلۆمپیاتە جیهانیەکانی تر.

:

وێنەکان بەژمارە

١-سفرەی نەورۆزی
٢-دیاری بردن بۆ پاشا بە بۆنەی نەورۆزپێش زایین
٣-شایی نەورۆزی کچانی ئامەد
٤-جەمشید پاشای کەیانی خاونی – وەر- بە هە شتی ژێرزەمینی – دوازدە هە زار ساڵ پێش زایین
٥- ئەشکەوتی شانەدەرکۆنترین ئەرشیفی هە موو جیهان
٦- ئاگری نەورۆز گەشاوەیە بەدەست گەنجانی ئاکرێ
٧- هەلکاری شاری دیرینکەیەی هە شت چەن بەژێریەکەوە ی دوازدە هە زار ساڵ پێش زایین
٨- پەرستگای گرێ ناڤوکەی دوازدە هە زار ساڵ پێش زایین
٩-شاری حەسەن کیف دوازدە هە زار ساڵ پێش زایین
١٠- نەورۆز لە هە ولێر
١١-جەماوەری نەورۆز لە ئامەد

تێبینی: وینەکان بە پێ ژمارەو لە دویەک لە نیو نووسینەکەدا بڵاو دەکرێنەوە.

پەراویزەکان:

*١ شارستانییەتی ئەشکەوت : بە پێی ئەو لێکۆڵینەوانەی کە لە نیو ئەشکەوتەکان کراون بە گشتی و بە تایبەت ئەشکەوتی شانەدەر، دەری دەخات مرۆڤەکانی نێو ئەشکەوت خاوەنی جۆری ژیانی خۆیان بوون و جۆرە بیرۆکەیەکی ئایینیان هه بووەو بیرێکی ئەفسانەیی و جۆریک لە گۆناسیی و خاون زمان و ژیانی کۆمەڵایەتی ئەشکەوتی خۆیان بوون بۆیە دەکرێ بە شارستانییەتی ئەشکەوت بناسرێ، هه ر بەم شێوەیە دەتوانین شارستانییەتی گوندو شارستانییەتی شارو شارستانییەتی دەوڵەت ناو ببەین، شارستانییەتی شار بۆ سەردەمی شار وڵات و شارە قەڵا دەگەڕێتەوەو شارستانییەتی دەوڵەتیش واتە کۆبوونەوەی چەند شارێک لە ژێر یەک جۆر حوکمی دەوڵەتی دا بن،
*٢ شارستانییەتی بەردتراشین : ئەگەر سەرنج بدەین لە کوردستان لە زۆر جیگا بەرد بەکارهاتووەو ئەشکەوت کۆڵدراوەو شاخ تراشراوە ، ئەمەش شاری گەورەی دروستکردووەو مالی زۆری تێدا حەواوەتەو

نموونەی شاری حەسەن کێف و شاری ژێر زەمینی هه شت چین لە ژیر چینی دەرینکۆیە کە دەگوترێ جێگای سی هه زار تا پێنجا هه زار کەسی بۆ مەڕوماڵاتەوە دەبووەوە. ئەم (شارستانییەتی بەردتراشین) ە لە پێش(شارستانییەتی قوڕ) دێت.

*٣ نیوەندی نەورۆز: دامەزراندنی نێوەندێک بە ناوی – نێوەندی نەورۆز- دەکرێ ئەم نێوەندە سەر بە پەرلەمان بێت و پرۆگرام و بەرنامەی ساڵانەی خۆی هه بێت.

*٤ خەڵاتی نەورۆز: بۆ هه موو ئەم جۆرە چالاکیانەی کە باسمان کرد وەک تیپی هونەری و ئەدەبی و سەنەمایی و وەرزشی و کلتوری ، لە پێشبڕکێی نیوانیاندا بۆ خەڵاتی تایبەتی نەورۆز خەلات بکرێن و ئەو خەلاتە نرخ و بەهای دیاری کراوی هه بێت.

*٥ ئۆلۆمپیاتی نەورۆز : کۆبوونەوی ساڵانەی ئەم هه موو تیپە چۆراوجۆرە لە کاتی دیاری کراوی نەورۆزو دووبارەبوونەوەی ساڵانەی بە خۆی شێوەیەکی ئۆلۆمپیات وەردەگرێ و دەکرێ هه ر بەو ناوە ناوبنرێ .

دکتۆر مەولود ئیبراهیم حەسەن

نەورۆزی- ٢٠٢٠- هه ولێر

نەورۆز لەسەردەمی کۆرۆنا … ئەحمەد کامەران

نەورۆز یاخود مانگی بەهار کە بە جوانترین وەرزی ساڵ دادەنرێت بۆ مرۆڤەکان, هاوکات بۆ کورد ئەم وەرزە بۆی جیاوازترە لەگەلانی تر چوونکە خاوەن مێژوویەکی تایبەتی خۆی هەیە کە دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی کاوەی ئاسنگەر کە لەو ڕۆژەدا بەسەر زوحاك سەرکەوتوو دەبێت و مەشخەڵی ئاگری نەورۆز دادەگیرسێنێت ئەو ڕۆژەش 21ی ئازارە کە هەموو ساڵێك ئەم ڕۆژە بەیەکەم ڕۆژی نەورۆز دادەنرێت و وە هاوکاتیش بەساڵی نوێی کوردی دادەنرێت, ئەگەرچی بەدریژایی مێژوو داگیرکەران و دووژمنانی کورد بەرەدەوام هەوڵیان داوە کە کورد ئەم

بۆنە تایبەتەی خۆی نەکاتەوە بەتایبەتی لەسەردەمی ڕژێمی بەعس کە تەواوی ئەم بۆنەیەی لە کورد قەدەغەکردبوو بەڵام هیچ کاتێك نەیتوانی ئیرادەی کوردبوون لە تاکی کورد قەدەغەبکات.

هەڵبەتە کورد لەم مانگی بەهار و نەورۆزدا خاوەنی ڕۆژی (ڕەش و سپیە) ئەوانیش بریتین لە:

ڕۆژە ڕەشەکە لە 16 ئازاری ساڵی1988 وە دەستی پێکرد کە ئەویش بریتی بوو لە ئەنجامدانی زنجیرە شاڵاوێکی گەورەی ئەنفال و کیمیاوباران کە کرایە سەرگەلی کورد و بەتایبەتیش هەڵبجەی شەهید کە دەیان ڕۆڵەی کورد بەپیرو بەگەنجەوە بوونە قوربانی شاڵاوی ئەنفالەکەی ڕژێمی بەعس کە ئیتر بەهار و نەورۆزی ئەو ساڵە بۆ کورد بووە نەورۆزێکی ڕەش.

بەڵام پاش چەند ساڵێك لەو ڕووداوە ڕەش و تاریکە کە کرایە سەر گەلی کورد بەڵام لە بەهاری ساڵی 1991 کورد توانی ڕۆژی سپی بۆخۆی تۆماربکات ئەویش بە دەرکردنی بەعس بوو لە ناوچەکانیان دا کە ناویان لێنا ڕاپەڕین ئەگەرچی برینەکان و ئازارەکانی کورد هەروەکو خۆی مابوو بەڵام توانیان بەهارو نەورۆزی ئەو ساڵە بە خۆشی و بەڕۆژێکی سپی بەڕێی بکەن.

پاش 28 ساڵی دیکەدا لە بەهارو نەورۆزێکی تردا جارێکی تر کورد ڕووبەڕووی ناخۆشیەکی تر بووە کە ئەویش بڵاوبوونەوەی ڤایرۆسی کۆرۆنایە, هەرچەندە ئەم ڤایرۆسە بەتەنیا گەلی کوردی نەگرتۆتەوە بەڵکو هەموو جیهانی بەخۆیەوە سەرقاڵ کردوە وە هەروەها سەرلێشێوانێکی گەورەی لەسەر گۆی زەویدا درووست کردوە, تاکە چارەسەری ئەم ڤایرۆسەش لە ئێستادا بریتیە لە خۆپاراستن و دوورکەوتنەوە لە شوێنی گشتی و قەرەباڵغی , واتە نابێت هاوڵاتیان بۆ کاتێکی نادیار ڕووبکەنە شوێنەگشتیەکان و قەرەباڵغی درووست بکەن چوونکە دەرئەنجامەکەی دەبێتە هۆی بڵاوبوونەوە فراوانبوونی ڤایرۆسەکە, ئەمەش وا دەکات کە نەورۆزی ئەم ساڵ و دەنگە زوڵاڵەکەی حەسەن زیرەك لە سەیرانگاکانی کوردستان جمەی نەیەت هاوشێوەی ساڵەکانی دیکەدا, بێگومان ئەمەش نابێتە هیچ کێشەیەك چوونکە گەشت و نەورۆز بۆنەیەکی ساڵانە و کەلتورێکە کە هەموو ساڵێك دووبارە دەبێتەوە بەڵام تەندرووستی و جەستەی مڕۆڤ هەموو ساڵێك دووبارە نابێتەوە, ئەگەر ئێمەش گرنگی بەتەندرووستی خۆمان نەدەین دەرئەنجامەکەی دەبێتە هۆی زیانگەیەندان بەخۆمان و دەورووبەرەکانمان , بۆیە نەورۆزی ئەم ساڵ بە نەورۆزی خۆپاراستن لە تەندرووستی خۆمان و خێزان و کۆمەڵگاکەمان دادەنێین بۆ ئەوەی بتوانین بەشێوەیەکی سەلامەت سەربکەوین بەسەر ئەم ڤایرۆسە کووشندەیە کە هاتۆتە ناومانەوە.

شیعر بۆ منداڵان- نەورۆز ... محەمەد بەرزی

ئەمڕۆ جەژنی نەورۆزە
یادێکی زۆر پیرۆزە

وڵات جوان و ڕازاوە
ئاڵای بەرزی شەکاوە

سەری ساڵی تازەیە
دنیا پڕ لە بزەیە

یەکەم ڕۆژی بەهارە
وەرزی گوڵ و گوڵزارە

جەژنی خۆشی و شادییە
پەیامی ئازادییە

مێژوی کوردی ئازایە
داستانی کاوەی تیایە

٢١ / ٣ / ٢٠١٧

بۆ نەورۆزی ئەمساڵ ... عەلی حەمەڕەشید

ئەم نەورۆزە لە ماڵ دەبین
بڕیارە بۆ هیچ کوێ نەچین
بەرگی کوردی دەکەینەبەر

لەمـــــــاڵەوە نا ی□ ینەدەر
مۆمی ڕەنگاو ڕەنگ دەهێنین
لەحـەوشە دا یدەگیرسێنین
ئاوا یـــــــادی دەكەینەوە
سرودەكـــــەی دەڵێینەوە

٢٠/٣/٢٠٢٠

عەلی حەمەڕەشید

شیعـــر بۆ منـــداڵان … نەورۆز … ڕۆستەم خامۆش

نـــــەورۆزە ئـــــەمـــــــڕۆ گـيـانـــــە
وەرزی بـــــەهـــــــاری جـــــوانـــــە
ســــــــەری ســــــــاڵی كـوردیـــیـــە
ڕۆژێـــــكـــــی پـــــڕ شـــــادیـــیـــە
ســـــەیری دەشـت و دۆڵ و شـــاخ
بـــبـيـنـــن گــــوڵــــی نــێـــو بـــــــــاخ
تـــەمـــاشـــا كــــــەن خــــەــڵـــكـيـنـــە
كـوردسـتـــان چـــەنـــد ڕەنـــگـــيـنـــە
دڵـــــگـــــيـــــــــــرە ، ئــــــــــاوەدانــــــــــە
كـــــاتی گـەشـت و ســـەیرانـــــــە
یـــاخـــوا هـــــــــەر ئـــــاوەدانـــبـــێ
ئـــــــازادیـــــی بـــــــەرقـــــــەراربـــــێ

ڕۆستەم خامۆش